ATOGRĄŽŲ VAISIAI LIETUVOJE

Situacijos Sąžiningos prekybos partnerystės atžvilgiu analizė

Susivienijimo „Žali.LT“ vykdomo projekto „Make Fruit Fair!“ apžvalga

Vilnius | 2016 m. gegužė

TURINYS

JVADAS 3

PROJEKTAS „MAKE FRUIT FAIR!“ 3

SITUACIJOS ANALIZĖS POREIKIS IR PRIEŽASTYS 5

ŠVIEŽI ATOGRĄŽŲ VAISIAI LIETUVOJE 6

IMPORTAS IR KILMĖ 6

KILMĖS ŠALYS 12

NESĄŽININGOS PREKYBOS PRAKTIKOS VAISIUS EKSPORTUOJANČIOSE ŠALYSE: 13

EKVADORO IR KOSTA RIKOS ATVEJAI 14

Lietuvos maisto produktų rinka 17

BANANŲ KAINA 26

PAGRINDINIAI ŠVIEŽIŲ VAISIŲ PARDAVĖJAI IR „FAIRTRADE“ ASORTIMENTAS 29

„FAIRTRADE“ SERTIFIKUOTI VAISIAI ASORTIMENTE – PREKYBININKŲ APKLAUSA 31

SĄŽININGOS PREKYBOS VYSTYMASIS LIETUVOJE 32

„FAIRTRADE“ RODIKLIAI IR LIETUVA 32

KITOS ATOGRĄŽŲ VAISIŲ SERTIFIKAVIMO SISTEMOS: „RAINFOREST ALLIANCE“ IR „GLOBAL G.A.P“ 35

„FAIRTRADE“ PRODUKTŲ ŽENKLINIMAS 36

VARTOTOJŲ POŽIŪRIS Į „SĄŽININGOS PREKYBOS“ PRODUKTUS 38

EUROBAROMETRO APKLAUSA 39

Išvados 43

INFORMACIJOS ŠALTINIAI 44

PRIEDAS NR. 1 – KAI KURIŲ VAISIŲ IMPORTAS Į LIETUVOS RESPUBLIKĄ 2014 M. IR 2015 M. 44

PRIEDAS NR. 2 – BANANŲ IR ANANASŲ IMPORTAS PAGAL KILMĖS ŠALĮ NUO 2005 M. IKI 2015 M. 48

Šis dokumentas buvo parengtas naudojantis Europos Sąjungos finansine parama. Už šio dokumento turinį atsako tik Make Fruit Fair! kampanija ir jokiomis aplinkybėmis negali būti laikoma, kad šis dokumentas atspindi Europos Sąjungos poziciją.

ĮVADAS

PROJEKTAS „MAKE FRUIT FAIR!“

2016 m. kovą Lietuva ir susivienijimas „Žali.LT“ prisijungė prie visoje Europoje vykdomos kampanijos „Make Fruit Fair!“ („Padarykime vaisius sąžiningais!“). Ją vykdo penkiolika organizacijų-partnerių iš ES šalių, taip pat keturios Pietų šalių organizacijos, o nuo 2016 m. prisijungė ir aštuonios naujų valstybių organizacijos (Bulgarijos, Kroatijos, Kipro, Estijos, Slovakijos, Slovėnijos, Ispanijos ir Lietuvos). Kampanijos metu reikalaujama užtikrinti sąžiningą, išgyvenimą garantuojantį atsiskaitymą su vaisių augintojais, laikytis darbuotojų apsaugos ir žmogaus teisių normų bei aplinkos apsaugos reikalavimų atogrąžų vaisių sektoriuje.

KODĖL VYKDOMA KAMPANIJA ATOGRĄŽŲ VAISIAMS?

Nevyriausybinės Europos organizacijos artimai bendradarbiauja su nedidelėmis ūkininkų organizacijomis ir plantacijų darbininkų sąjungomis iš Afrikos, Pietų Amerikos ir Karibų tam, kad pagerintų gyvenimo ir darbo sąlygas šimtams tūkstančių žmonių. Žmonių, kurie augina, skina ir pakuoja atogrąžų vaisius, kasdien mūsų perkamus parduotuvėse.

Geriausias pavyzdys – bananai ir ananasai. Bananai yra labiausiai paplitęs vaisius visame pasaulyje, auginamas daugiau nei 150 šalių, o per metus iš viso yra surenkama 107 milijonai tonų

bananų. Tarptautinė prekyba ananasais taip pat itin sparčiai auga: šiuo metu vienas iš dviejų ananasų yra auginamas eksportui.

Darbo standartų ir aplinkosaugos teisių pažeidimai yra paplitę bananų ir ananasų – kaip ir kitų atogrąžų vaisių – gavyboje, ir daugybe atvejų padėtis tik blogėja.

Sykiu auga ir prekybos centrų bei vaisių bendrovių įtaka tiekimo grandinėms. Per pastaruosius trisdešimt metų maisto prekybos rinka Europoje sparčiai augo. Daugumoje Europos Sąjungos šalių tik keturios ar penkios tarptautinės prekybos centrų bendrovės dominuoja rinkoje. Mūsų šalyje situacija panaši, tačiau Lietuvoje veikiantys ir dominuojantys didieji prekybos centrai tiesiogiai neperka vaisių iš augintojų ir didžiųjų vaisių bendrovių. Ši situacija pasikeis į Lietuvos mažmeninės maisto prekybos rinką įžengus vienam iš didžiųjų Europos Sąjungos prekybos centrų „Lidl“.

Didieji Europos prekybos centrai yra augintojų bei vartotojų tarpininkai ir turi didžiulę derybinę galią savo tiekėjų atžvilgiu. Tai sustiprina tradicines išnaudojimo struktūras. Pirmiausia, prekybos centrai ir supirkėjai spaudžia augintojus parduoti produkciją kuo mažesne kaina, o tai lemia mažas pajamas ir pavojingas darbo sąlygas. Ši prekybos centrų koncentracija rinkoje taip pat didina galimybes piktnaudžiauti perkamąja galia praktikuojant nesąžiningą prekybą (angl. *unfair trading practices* arba *UTPs*), kuri itin neigiamai veikia besivystančio pasaulio ūkininkų ir darbininkų gyvenimus bei jų pragyvenimo šaltinius.

Kampanija „Make Fruit Fair!“ skatina ir ugdo Europos Sąjungos piliečių bei vartotojų sąmoningumą dėl kenksmingų darbo sąlygų, kurias patiria ES rinkai atogrąžų vaisius auginantys plantacijų darbininkai ir smulkūs ūkininkai. Kampanija įgalina žmones vartoti sąžiningus, daugeliu atvejų „sąžiningos prekybos“ partnerystei („Fairtrade“) priklausančius produktus ir veikti adekvačių, visiems vienodų gyvenimo ir darbo sąlygų, žmogaus teisių pagarbos, sąžiningesnių prekybos ryšių ir tvaraus vystymosi labui. Vartotojai kviečiami skatinti verslo ir vyriausybės atstovus užtikrinti sąžiningas sąlygas atogrąžų vaisių sektoriuje gerinant politines ir verslo strategijas tiek ES, tiek nacionaliniu mastu.[1]

1 Informacijos šaltinis – projektas „Make Fruit Fair!“ www.makefruitfair.org

SITUACIJOS ANALIZĖS POREIKIS IR PRIEŽASTYS

Susivienijimui „Žali.LT“[2] sistemingai dirbant ekologijos, aplinkosaugos, vartotojų sąmoningumo skatinimo ir neformaliojo švietimo srityse, kampanijos „Make Fruit Fair!“ įgyvendinimas Lietuvoje yra dar vienas žingsnis remiant darnaus ir tvaraus vystymosi strategijas Lietuvoje ir ES.

„Sąžiningos prekybos“ („Fairtrade“) partnerystė yra neatsiejama nuo projekto „Make Fruit Fair!“ ir „Žali.LT“ vertybių, taigi susivienijimas prisidės prie kitų Lietuvos nevyriausybinių organizacijų, vykdančių su švietimu „Fairtrade“ tematika ir šios partnerystės plėtra bei populiarinimu susijusias iniciatyvas.

Kampanija „Make Fruit Fair!“ yra susitelkusi į situaciją šviežių atogrąžų vaisių sektoriuje, daugiausia – bananus ir ananasus, ir neapima kitų „Fairtrade“ produktų. Šiuo metu vis dar trūksta informacijos apie šią sistemą, o ypač mažai jos yra apie šviežius atogrąžų vaisius, tiekiamus pasitelkiant „sąžiningos prekybos“ principus.

Ši analizė – pagrindas ir pirminė informacinė bazė tolimesnėms projekto strategijoms, visuomenės švietimo veikloms ir dialogo su tiekimo grandinės atstovais užmezgimui.

STUDIJOJE APŽVELGIAMA:

- Atogrąžų vaisiai Lietuvoje:
    - importo šaltiniai, kiekiai ir jų kaita nuo 2005 m.;
    - vartojimas, bananų kaina ir jos kitimas;
    - nesąžiningos prekybos praktikos vaisius tiekiančiose šalyse;
    - pagrindiniai pardavėjai ir „Fair trade“ sertifikuotų atogrąžų vaisių pasiūla;
    - kiti su darniu vystymusi ir kokybės standartais susiję vaisių ženklinimo sertifikatai;
- „Fair trade“ įtaka darniam vystymuisi ir perspektyvos Lietuvoje;
- Vartotojų polinkiai: „sąžininga prekyba“;

2 Informacijos šaltinis www.zali.lt

ŠVIEŽI ATOGRĄŽŲ VAISIAI LIETUVOJE

IMPORTAS IR KILMĖ

Nuo 2005 m. iki 2015 m. bananų (žr. iliustraciją nr. 1), tikrųjų bananų (*plantains*, žr. iliustraciją nr. 2) ir ananasų importo srautas į Lietuvos Respubliką kito netolygiai. Pastebimai ir nuosekliai augo tik paprastųjų bananų importas.

Iliustracija nr. 1 – paprastieji bananai.

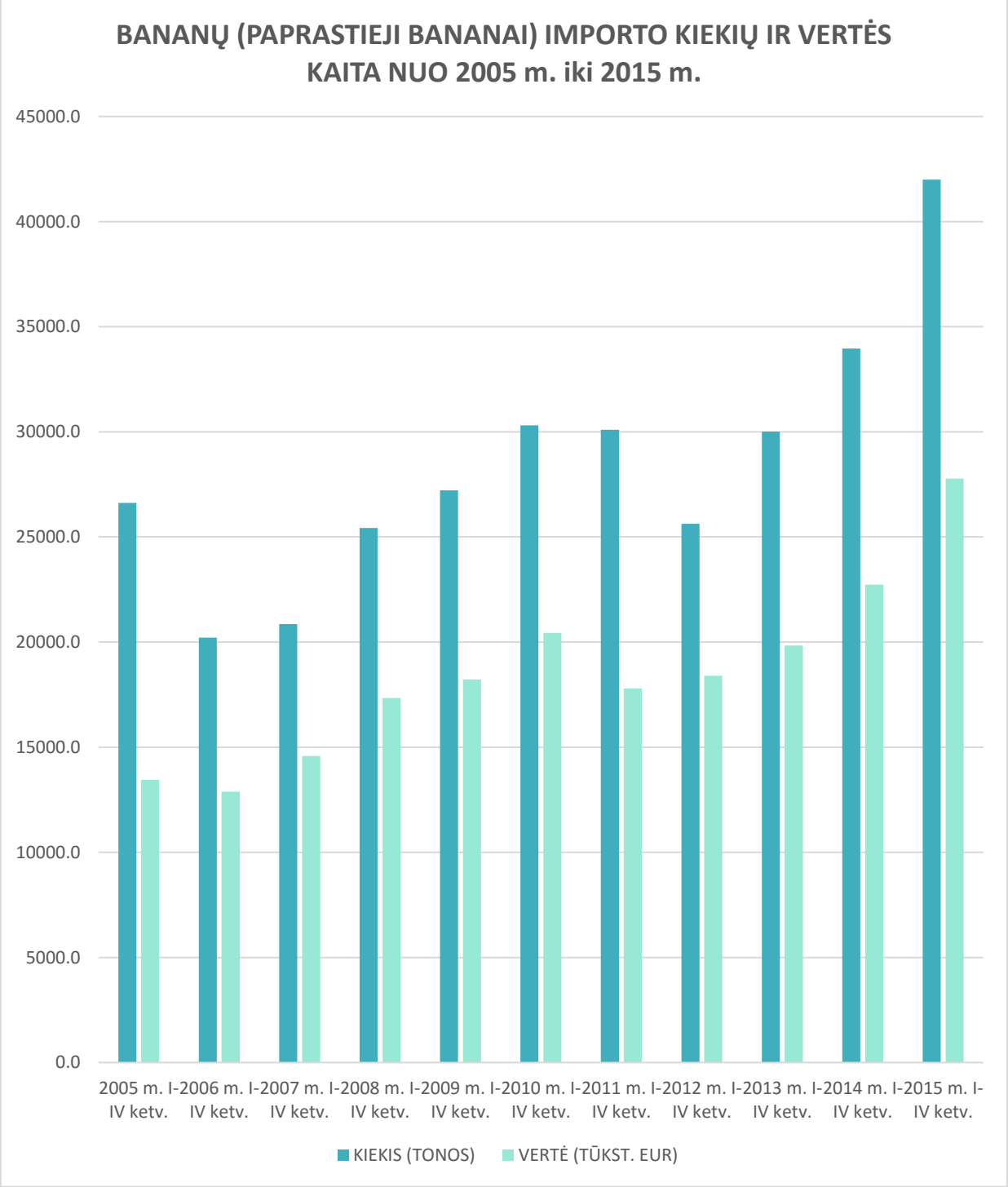
www.freeimages.com

Iliustracija nr. 2 – tikrieji bananai (*plantains*).

www.sheknows.com

Nuo 2005 m., kai į Lietuvą buvo importuota 26624,3 tonos bananų, kurių vertė – 13444,9 tūkst. eurų, šių vaisių kiekis augo, tačiau netolygiai: 2015 m. duomenimis jis pasiekė 41992,3 tonas ir buvo įvertintas 27775,6 tūkst. eurų (žr. grafiką „Bananų (paprastieji bananai) importo kiekių ir vertės kaita nuo 2005 m. iki 2015 m.“[3]).

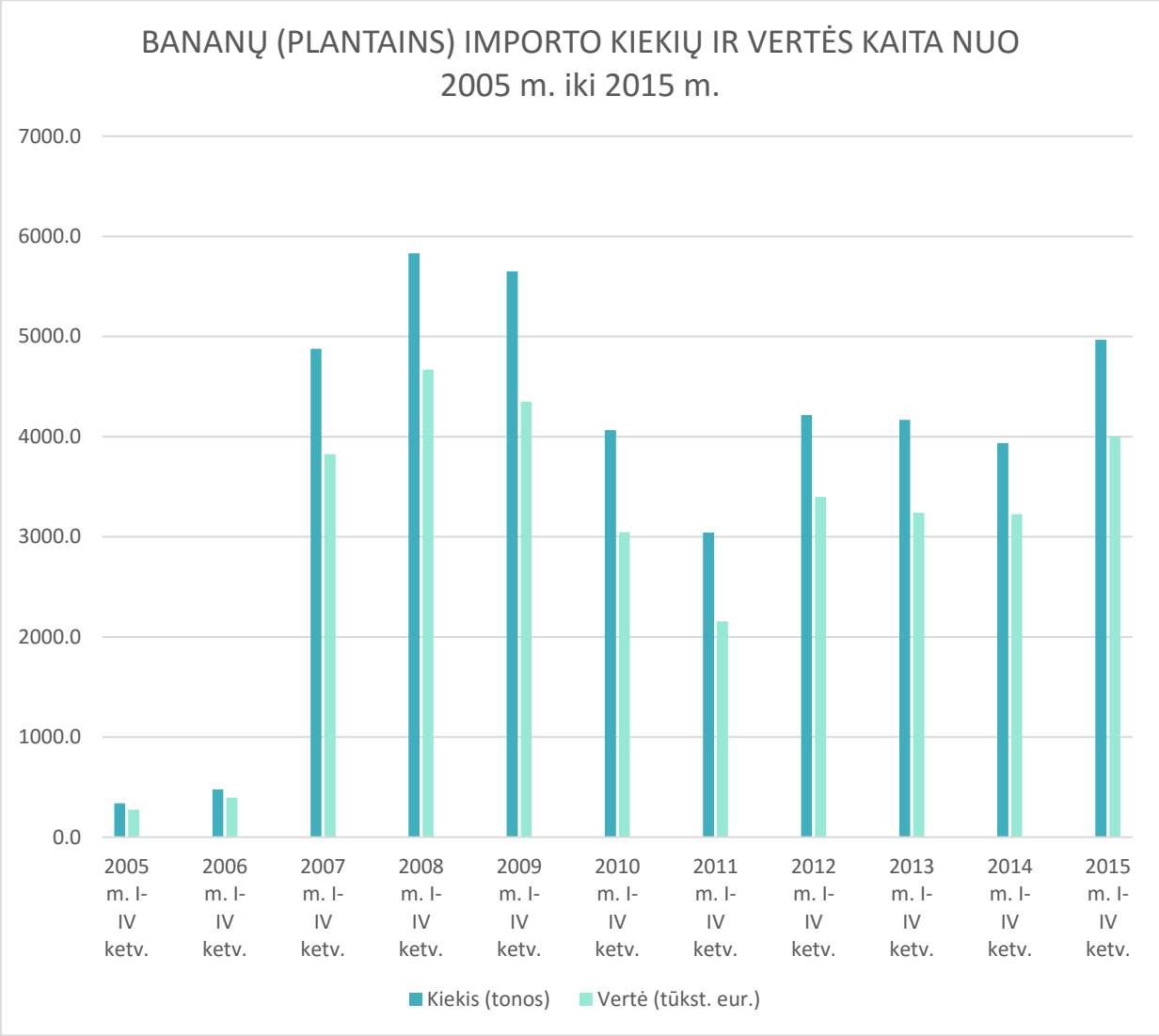

3 Lietuvos statistikos departamento duomenys https://osp.stat.gov.lt/

Lietuvoje mažiau populiarių tikrųjų bananų (*plantains*) importo kiekis, kita vertus, ženkliai pakilo: 2005 m. jų importuota 337,5 tonos (vertė: 274,1 tūkst. eurų), 2007 m. – 4876,3 tonos (vertė: 3835,5 tūkst eurų), o 2015 m. – net 4966,4 tonos (vertė: 4005 tūkst. eurų) (žr. grafiką „Bananų (*plantains*) importo kiekių ir vertės kaita nuo 2005 m. iki 2015 m.“[4]).

Tikrieji bananai (plantains) tai bananų rūšis, kurios vaisiai maistui tinkami tik termiškai apdoroti. Tikrieji bananai yra labai krakmolingi, bet turi mažiau cukrų.[5]

Šios bananų rūšies importo augimas nuo 2007 m. liudija, kad Lietuvoje paklausūs yra ir mažiau paplitę, netradiciniai atogrąžų vaisiai.

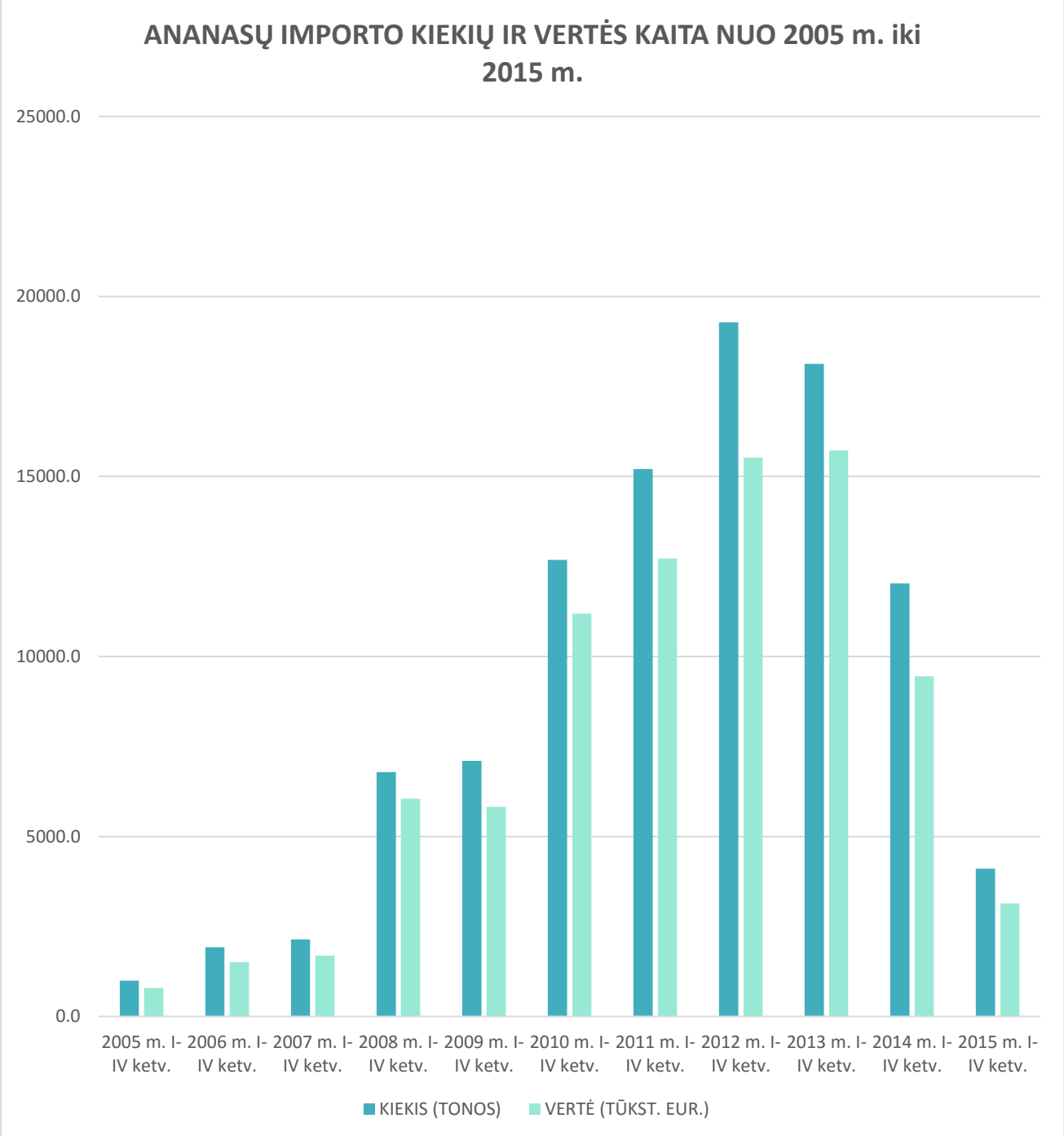
4 Lietuvos statistikos departamento duomenys https://osp.stat.gov.lt/

5 Randy C. Ploetz, Angela Kay Kepler, Jeff Daniells, and Scot C. Nelson, 2007.

Banana and plantain—an overview with emphasis on Pacific island cultivars, pp. 18.

http://www.ctahr.hawaii.edu/sustainag/extn_pub/fruitpubs/Banana-plantain-overview.pdf

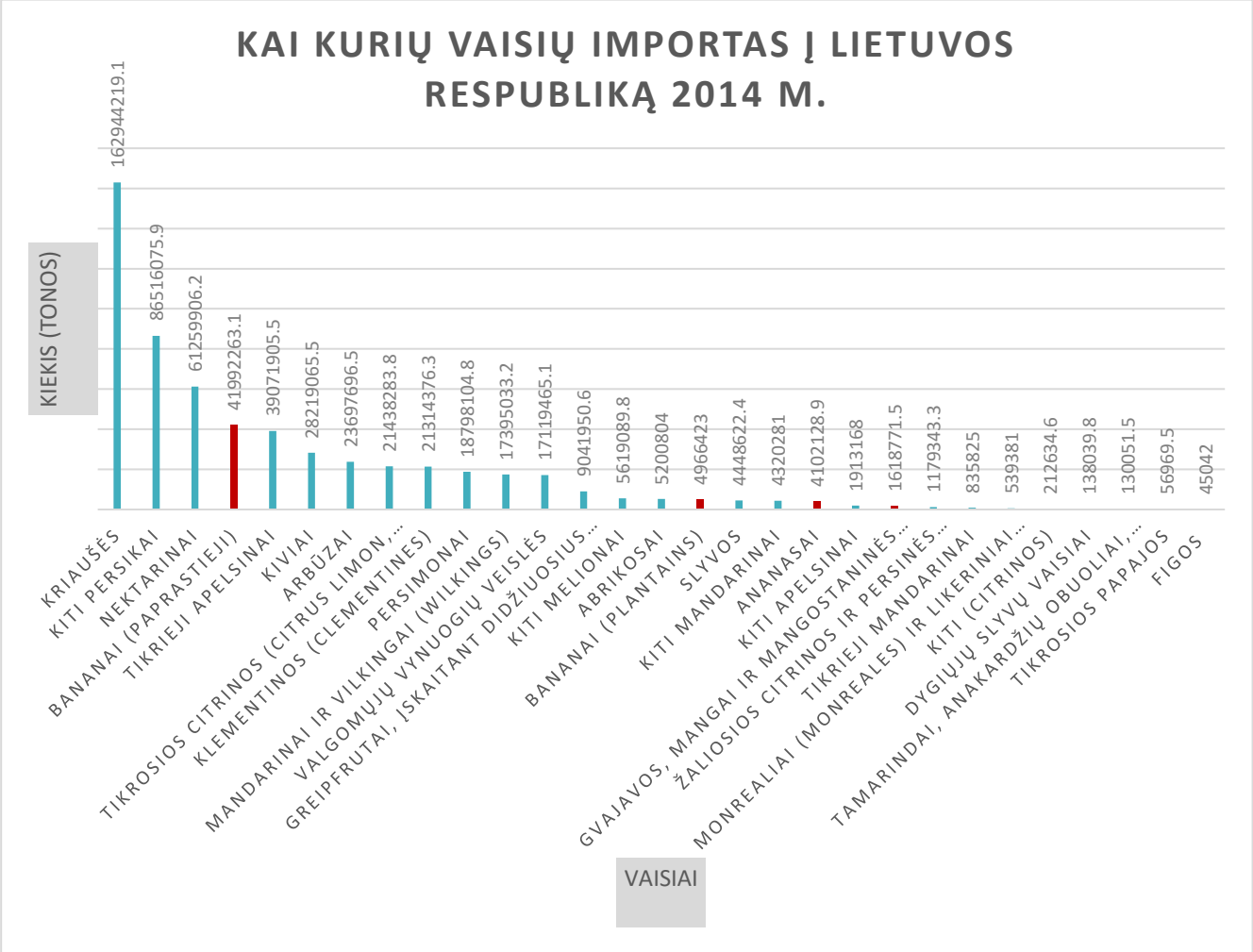
Ananasų importas nuo 2005 m. įvežtų 995,9 tonų (790,1 tūkst. eurų vertės) taip pat augo, o didžiausias kiekis – 19283,7 tonos (15525,3 tūkst. eurų vertės) – buvo pasiektas 2012 m. Nuo tada importo kiekis krito: 2015 m. importuota 4102,1 tonos, kurių vertė – 3141 tūkst. eurų (žr. grafiką „Ananasų importo kiekių ir vertės kaita nuo 2005 m. iki 2015 m.“[6]).

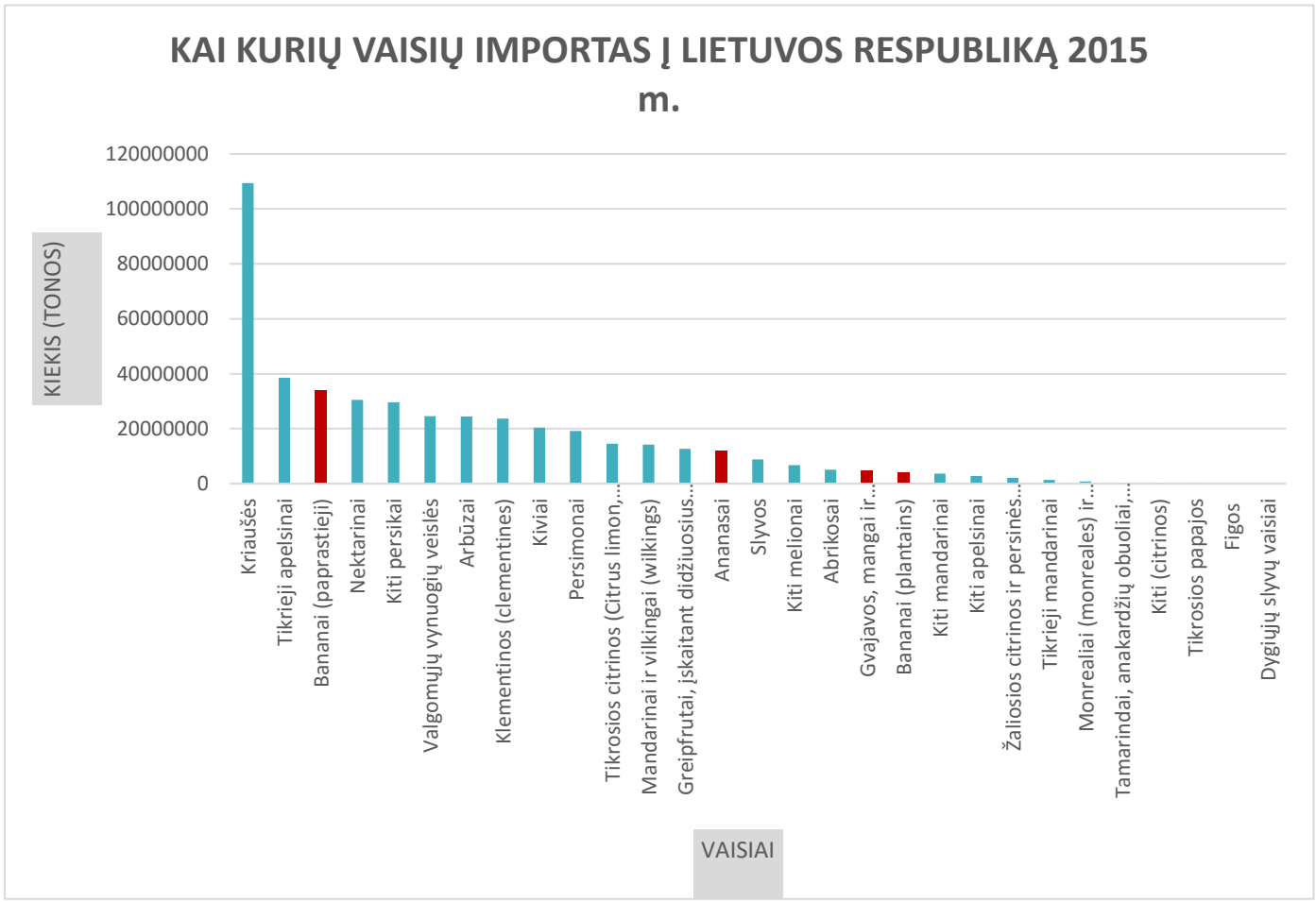
6 Lietuvos statistikos departamento duomenys https://osp.stat.gov.lt/

Žvelgiant į kitų vaisių importo duomenis akivaizdu, kad bananai yra vienas gausiausiai į Lietuvą įvežamų vaisių: 2014 m. paprastieji bananai buvo trečias daugiausiai į mūsų valstybę importuojamas vaisius, o 2015 m. – ketvirtas. Nors juos savo įvežamu kiekiu lenkia kriaušės, persikai ir apelsinai, pastaraisiais metais dauguma paprastųjų bananų į Lietuvą atkeliauja iš besivystančių atogrąžų šalių (Pietų ir Centrinės Amerikos), o kriaušės ir apelsinai dažnai – ir iš Europos Sąjungos (žr. grafikus „Kai kurių vaisių importas į Lietuvos Respubliką 2014 m. ir 2015 m.“ ir lenteles priede nr. 1[7]).

Tai tik patvirtina vieną iš raktinių projekto „Make Fruit Fair!“ teiginių – kad bananai yra vienas iš gausiausiai parduodamų atogrąžų vaisių pasaulyje, ir vienas iš daugiausiai įvežamų į Europos Sąjungą.

7 Lietuvos statistikos departamento duomenys https://osp.stat.gov.lt/

KAI KURIŲ VAISIŲ IMPORTAS Į LIETUVOS RESPUBLIKĄ 2015 m.
KIEKIS (TONOS)
120000000
100000000
80000000
60000000
40000000
20000000
0
Kriaušės
Tikrieji apelsinai
Bananai (paprastieji)
Nektarinai
Kiti persikai
Valgomųjų vynuogių veisiės
Arbūzai
Klementinos (clementines)
Kiviai
Persimonai
Tikrosios citrinos (Citrus limon,...
Mandarinai ir vilkingai (wilkings)
Greipfrutai, įskaitant didžiuosius...
Ananasai
Slyvos
Kiti melionai
Abrikosai
Gvajavos, mangai ir...
Bananai (plantains)
Kiti mandarinai
Kiti apelsinai
Žaliosios citrinos ir persinės...
Tikrieji mandarinai
Monrealiai (monreales) ir...
Tamarindai, anakardžių obuoliai,...
Kiti (citrinos)
Tikrosios papajos
Figos
Dygiųjų slyvų vaisiai
VAISIAI

KILMĖS ŠALYS

Analizuojant pasaulinę ir Europos Sąjungos bananų prekybos rinką matyti, kad daugiausiai bananų į ES šalis patenka iš Ekvadoro (25 proc.), Kolumbijos (22 proc.), Kosta Rikos (15 proc.), Dominikos Respublikos (6 proc.), Kamerūno (5 proc.), Dramblio kaulo kranto (5 proc.) ir vis daugiau eksportuojančios Peru (3 proc.)[8]. Žvelgiant į Lietuvos importo statistiką pagal kilmės šalį matyti, kad tendencijos yra labai panašios: daugiausia importuojama iš Ekvadoro, Kolumbijos, Kosta Rikos. 2015 m. apie 60 proc. į Lietuvą įvežtų paprastųjų bananų atkeliavo iš Kosta Rikos ir Ekvadoro, 2014 m. šių vaisių importas iš Ekvadoro sudarė net 46 proc., iš Kosta Rikos – 16 proc..

Importuojant tikriuosius bananus (*plantains*) taip pat pirmauja Ekvadoras ir Kolumbija. 2013 m. iš Ekvadoro atvyko 68 proc. visų šios rūšies bananų, 2014 m. – 64 proc., 2015 m. – 58 proc. Ananasų importo lyderė Lietuvoje – Kosta Rika (žr. priedą nr. 2, kuriame nurodyti išsamūs *Lietuvos statistikos departamento* duomenys apie minėtų vaisių importą nuo 2005 m. iki 2015 m. pagal kilmės šalį, kiekį ir vertę). *Pastaba*: reikėtų atkreipti dėmesį, kad paprastųjų bananų, tikrųjų bananų ir ananasų importo pagal kilmės šalis statistikoje (šaltinis – *Lietuvos Statistikos departametas*) dažnai pasitaiko ir Europos Sąjungos šalių. Šiuos kiekius reikėtų traktuoti kaip „kilmės šalis nežinoma“, o nurodyta šalis yra ta, iš kurios šie vaisiai buvo tiesiogiai importuoti.

8 Banana Value Chain Research and Unfair Trading Practices, 2015

NESĄŽININGOS PREKYBOS PRAKTIKOS VAISIUS EKSPORTUOJANČIOSE ŠALYSE

Per pastaruosius du dešimtmečius, Lietuva, kaip ir kitos dvi Baltijos šalys (Latvija ir Estija), patyrė sparčią mažmeninės maisto prekių prekybos sektoriaus plėtrą. Penki žymiausi mažmenininkai šalyje, daugiausiai Lietuvos įmonės, sudaro 80 proc. šiuolaikinės maisto prekių pardavimų rinkos šalyje. Bananų kaina vartotojui yra tokia pat žema, kaip ir Vokietijoje (viena žemiausių Europoje), ir stabiliai augo nuo 2000 m. Didelis importo kainos skirtumas vis augo mažmenininkų naudai pastaraisiais metais, kadangi importo kaina krito iki 25% nuo 2007 m.; jos lygis siekia pusę mažmeninės kainos.

Šios tendencijos yra priešingos greitai augančiai produkcijai ir pragyvenimo išlaidoms bananus tiekiančiose šalyse, ypač Ekvadore ir Kosta Rikoje, kurios yra 2 pagrindinės bananus Lietuvai parduodančios šalys.[9]

Reikia atkreipti dėmesį, kad darbuotojų padėtis bananų plantacijose vis blogėja. Didieji supirkėjai gamintojams diktuoja savas supirkimo kainas, o gamintojai padidėjusius kaštus perkelia darbuotojams, nuolat mažindami išlaidas, susijusias su darbuotojų sauga, darbo sąlygomis ir mokėdami atlyginimus, kurių neužtenka pragyventi. Dešimtmečius yra kalbama apie įvairius darbuotojų teisių pažeidimus, represijas ir smurtą prieš profesinių sąjungų narius ir streikų dalyvius.

9 BASIC, 2016. Banana value chains in Europe: 8 Countries synopsis.

EKVADORO IR KOSTA RIKOS ATVEJAI

Kosta Rikoje, Ekvadore ir kitose Pietų Amerikos šalyse ryškėja naujos darbuotojų teisių pažeidimo praktikos, pavyzdžiui:

-Valandinis užmokestis pakeistas į užmokestį pagal rezultatus. Tokiu būdu darbuotojai yra priversti dirbti viršvalandžius, kad užsidirbtų minimalų atlyginimą, o jei darbo nėra, darbuotojas negauna nieko.

-Plantacijos samdo darbuotojus trims mėnesiams, su galimybe sutartį prasitęsti. Ilgalaikių kontraktų skaičius ypač sumažėjo – 2000 m. tokių kontraktų buvo 80 %., o 2006 m. liko tik 40 %.).

-Darbuotojai dažnai samdomi per subrangovus, tokiu būdu darbuotojams užkertamas kelias jungtis į profesines sąjungas ir ginti savo teises.[10]

Bananų plantacija šalia Quevedo, Ekvadoras. Pesticidų naudojimas. Nuotrauka: M. Hagele, Oxfam.

10 BASIC, 2014. Who's Got the Power? A study about Power Concentration and Unfair Trading Practices Agricultural supply chains, pp. 41-42.

Ananasų plantacija Kosta Rikoje – Nesaugios darbo sąlygos. Nuotrauka: A. Weltz - Rombach

Ananasų plantacija Kosta Rikoje – užterštas vanduo. Ribotas kiekis geriamojo vandens atvežamas cisternomis. Nuotrauka: A. Weltz – Rombach.

Tiesioginiai interviu su plantacijų darbininkais liudija apie nesąžiningos prekybos praktikas ir skatina pasikeitimus. Keletas pavyzdžių, kuriuos pateikia projektas Make Fruit Fair! tiriamųjų vizitų į šalis – tiekėjas metu[11]:

"Bananų įmonėje užsiimu tręšimu. Norėčiau, kad prekybos centrai mokėtų aukštesnę kainą už bananus. Tuomet įmonė padidintų mano atlyginimą – mano gyvenimo ir darbo sąlygos pagerėtų," – *Nfor Lilian (34), plantacijų darbininkas, Kamerūnas*

"Netvarios kainos kelia pavojų mano pragyvenimui, mano vaikų gerovei ir mūsų bendruomenės išlikimui." – *Denniston Samuel, smulkusis gamintojas, Vindvardo salos*

"Dirbu bananų plantacijos pakavimo ceche. Jei prekybos centrai moka tvarią kainą už bananus, kuriuos superka, aš galiu uždirbti geresnį atlyginimą." - *Tchafac Bridget (30), pakavimo cecho darbuotojas, Kamerūnas*

"Dirbame vis sunkiau ir sunkiau, stengdamiesi pagaminti daugiau ir geriau, tačiau saugodami aplinką. Mūsų vaisiai auga, prekybos centrų pelnas – taip pat, tačiau netrodo, kad augtų kainos, kurias gauname. Jos negali užtikrinti tinkamo pragyvenimo standarto. – *Anton Bowman, smulkusis gamintojas, Vindvardo salos*

11 Informacijos šaltinis – projektas „Make Fruit Fair!" www.makefruitfair.org

LIETUVOS MAISTO PRODUKTŲ RINKA

Lietuvos mažmeninės prekybos rinka yra didžiausia Baltijos šalyse: ekonominė veikla yra išplitusi visoje šalyje, tuo tarpu Latvijoje ir Estijoje ji labiausiai sutelkta sostinėse. Lietuvoje taip pat yra didžiausias individulaus suvartojimo lygis, tenkantis vienam gyventojui lyginant su kitomis Baltijos šalimis.[12]

Per pastaruosius du dešimtmečius Baltijos šalyse (Latvijoje, Lietuvoje ir Estijoje) sparčiai vystėsi maisto prekių mažmeninės prekybos sektorius. Jei sovietinėje sistemoje, kurioje, pavyzdžiui, prekybos centrai buvo nežinomi, tai dabar visose trejose šalyse yra modernių tipų prekybos centrai - didieji prekybos centrai, prekybos centrai ir dideles nuolaidas teikiančios parduotuvės, taip pat tradicinės atviros rinkos. Sektorius labai dinamiškas, atviras naujiems dalyviams ir turintis svarbią tarpvalstybinę veiklą.[13]

Lietuvoje šiuolaikiniai maisto prekių mažmenininkai (didieji prekybos centrai, prekybos centrai ir parduotuvės su kainų nuolaida) tapo populiariausiu platinimo kanalu, kurių prekyba 2012 metais sudarė 86% visų maisto prekių pardavimų. Lietuva yra vienintelė Baltijos šalis, kur maisto mažmeninės prekybos sektoriuje per pastaruosius metus labai sumažėjo pardavimai (sumažėjimas iki 16.8% 2006 m. ir 2011m. tarpe), tikriausiai dėl labai žemų atlyginimų ir ribotos vartotojų perkamosios galios.[14]

Remiantis statistiniais duomenimis, populiariausi maisto platinimo kanalai Lietuvoje yra prekybos centrai (sudaro 44% visų maisto prekių mažmenininkų pardavimų), didieji prekybos centrai (23%), ir būtiniausių prekių parduotuvės (13%).[15]

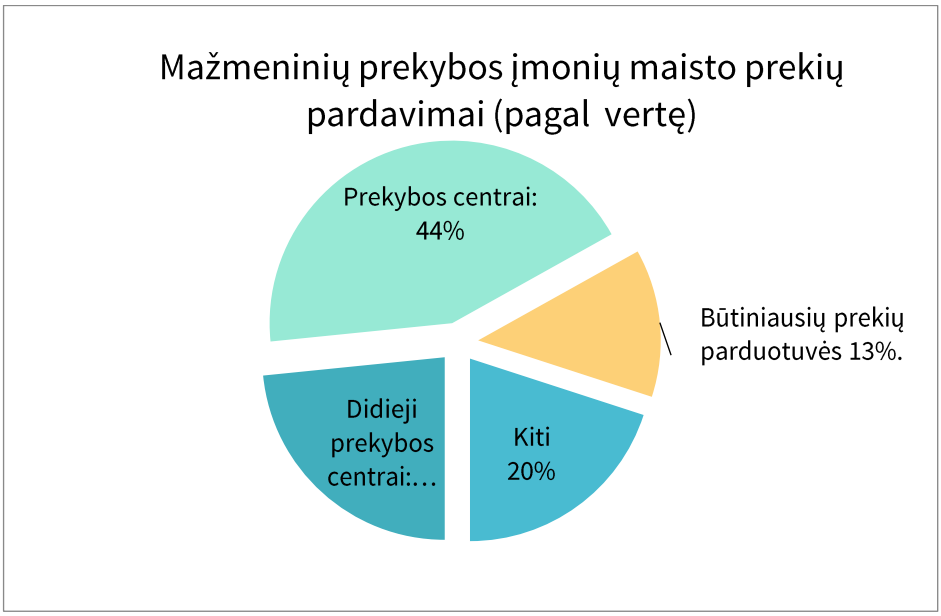
---

12 Flanders, Retail of food products in the Baltic States, Investment and Trade Market Survey, 2015

13 Baltic International Centre for Economic Policy Studies (BICEPS), Competition in Baltic Grocery Markets, November 2006

14 Popluga D., Pilvere I., and Nipers A., Main development trends of grocery retail industry: case studies of Latvia, Lithuania and Estonia, April 2014

15 Popluga D., Pilvere I., and Nipers A., Main development trends of grocery retail industry, 2014 op. cit.

Mažmeninių prekybos įmonių maisto prekių pardavimai Lietuvoje (2014 m.)

Šaltinis: BASIC, remiantis Lietuvos statistika

Didžiausių maisto prekių mažmenininkų penketukas siekia 80 proc. šiuolaikinės mažmeninės maisto produktų rinkos Estijoje (didieji prekybos centrai, prekybos centrai ir parduotuvės su kainų nuolaida) ir yra vienas didžiausių Europoje: 16

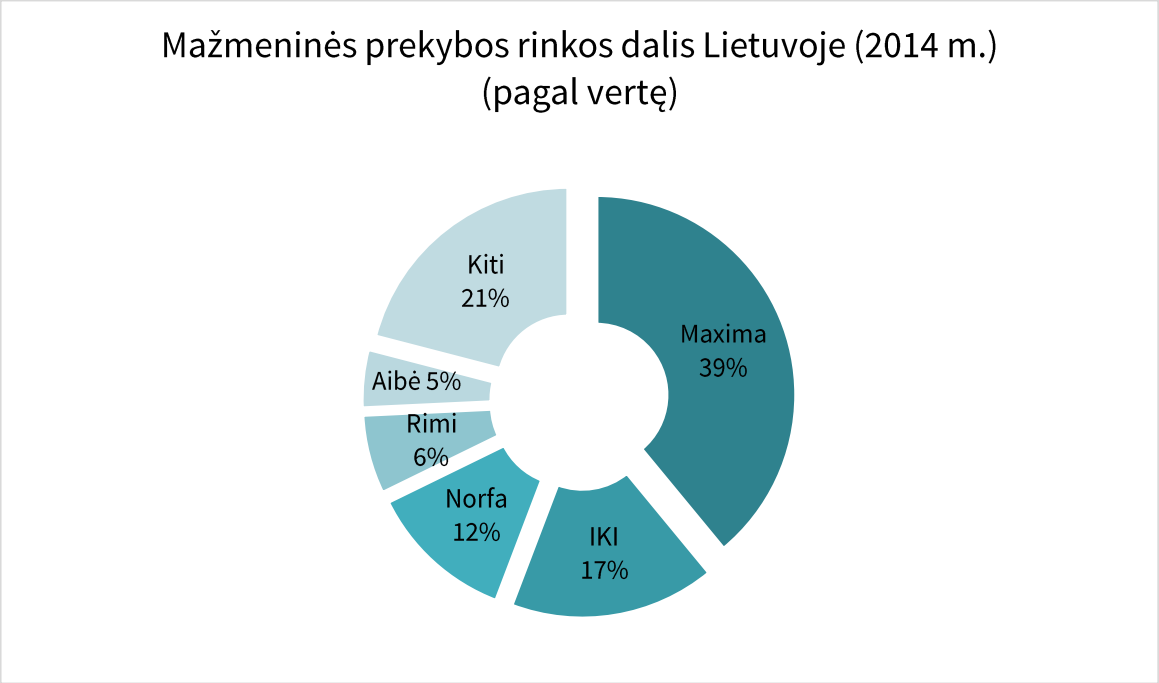
Maisto prekių mažmeninės prekybos rinkoje dominuoja Lietuvos prekybos tinklas MAXIMA, kuris sudaro 39% visų maisto prekių pardavimų šalyje;

Kitas svarbus mažmeninis prekybos tinklas yra Švedijos/Norvegijos/Olandijos ICA Ahold su savo dukterine įmone ICA Baltijos šalyse veikiančiu RIMI prekybos tinklu;

be Rimi ir Maxima kiti prekybos tinklai yra šie: IKI (parduota Coopernic), NORFA/RIVONA (Lietuvos biudžeto prekybos tinklas) ir Aibe (franšižės įmonė).

16 Flanders, Retail of food products in the Baltic States, Investment and Trade Market Survey, 2015 op. cit.

Bendra rinkos dalis pagal mažmenininkus gali būti skirstoma taip:

Maisto prekių pardavimai pagal mažmenininkus Lietuvoje (2014 m.)

Šaltinis: BASIC, remiantis Popluga D., Pilvere I., ir Nipers A.

Šviežių vaisių suvartojimas Lietuvoje vis dar yra nedidelis, siekia iki 10% vidutinio vartotojo maisto suvartojimo (žr. žemiau).

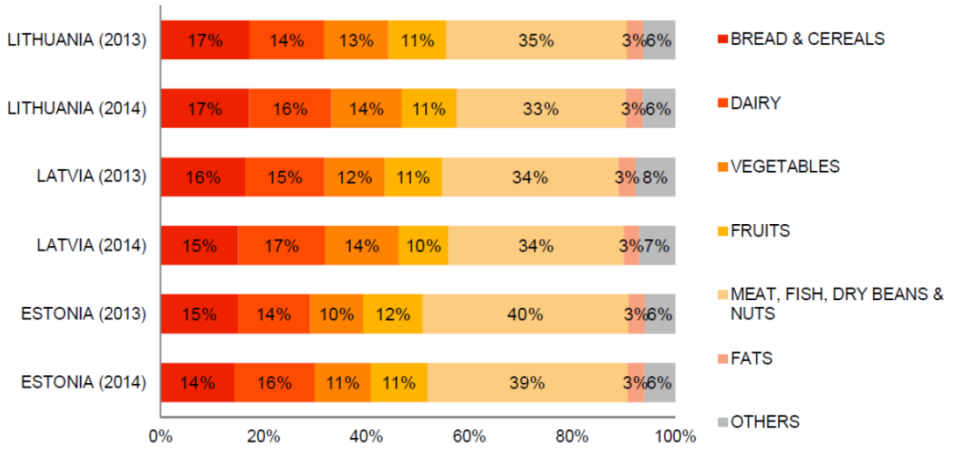

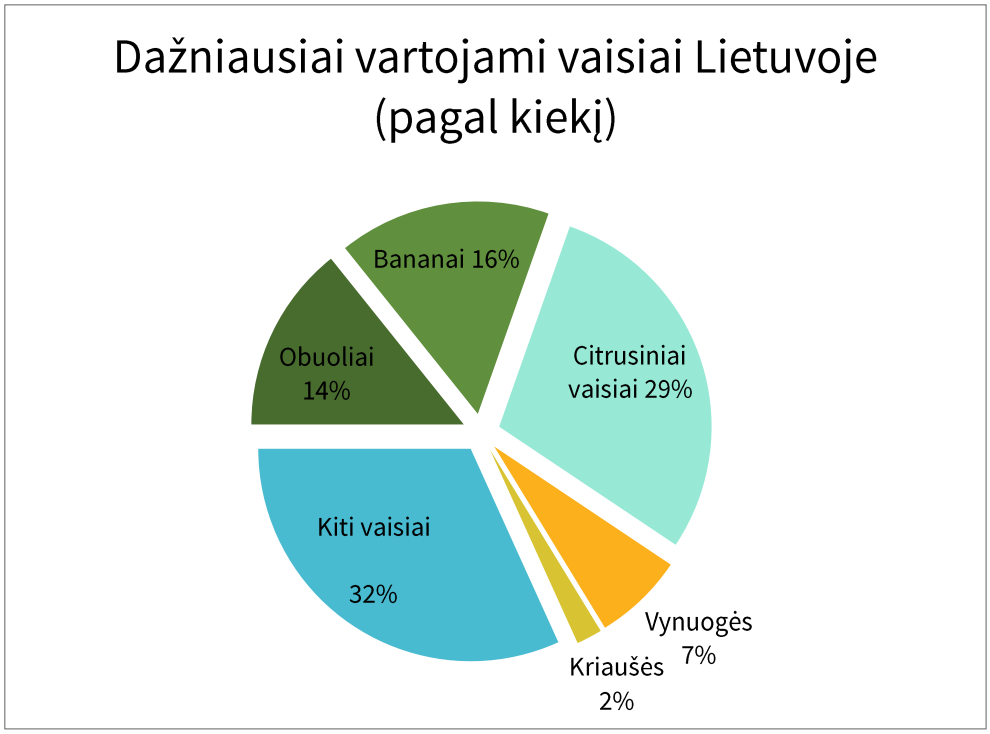
Diagrama:

Lietuva (2013 m.)	%	Duona ir grūdinės kultūros
Lietuva (2014 m.)	%	Pieno produktai
Latvija (2013 m.)	%	Daržovės
Latvija (2014 m.)	%	Vaisiai
Estija (2013 m.)	%	Mėsa, žuvis, džiovintos pupelės ir riešutai
Estija (2014 m.)	%	Riebalai
	%	Kita

Maisto prekių pardavimai pagal mažmenininką Lietuvoje (2014 m.)

Šaltinis: BASIC, remiantis Flanders duomenimis

Bananai yra antras dažniausiai valgomas vaisius po citrusinių vaisių (remiantis žemiau pavaizduota diagrama).

Dažniausiai vartojami vaisiai Lietuvoje (2011 m.)

Šaltinis: BASIC, remiantis Eurostat ir FAO duomenimis

Bananų suvartojimas, tenkantis vienam gyventojui, gali siekti 6.8 kg žmogui per metus, o tai yra žemiau vidutinio lygio ES ir pats žemiausias lygis Baltijos šalyse.[17]

Mažmeninė kaina tampa svarbiausiu faktoriumi nustatant vartotojų maisto prekių pasirinkimą ypač žymios infliacijos maisto kainų kontekste nuo euro įvedimo (tai pabrėžė 88% respondentų apklausoje, atliktoje 2011).[18]

17 BASIC, based on Comtrade and CIRAD data

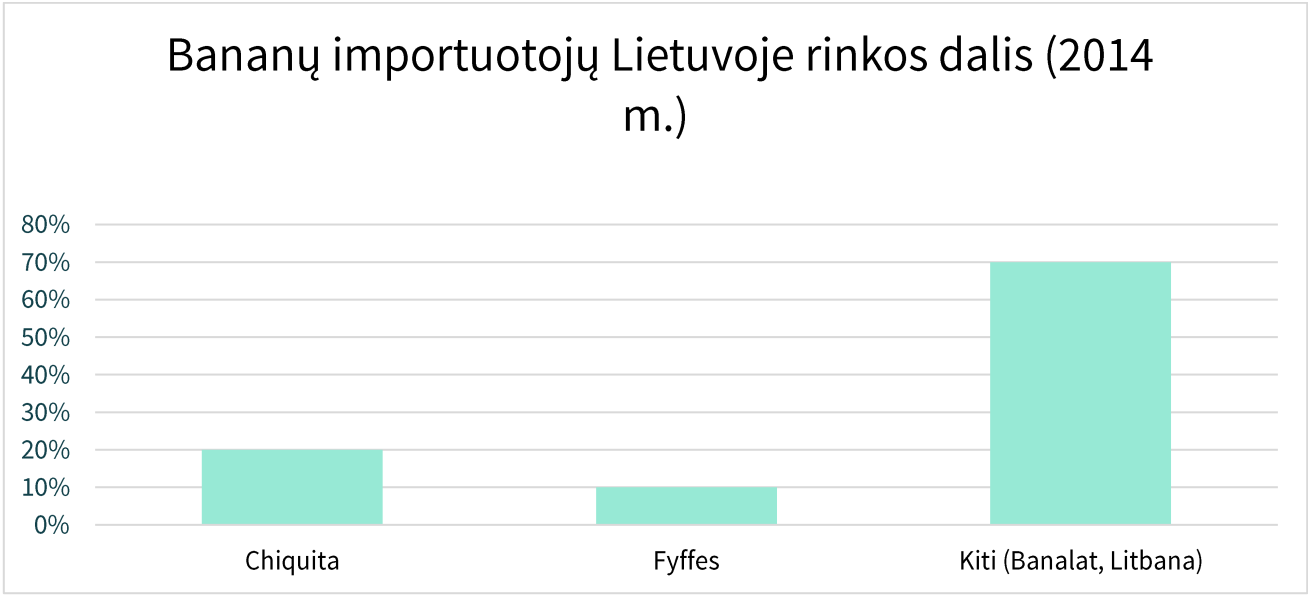
18 Popluga D., Pilvere I., Nipers A. and Krievina A., Main development trends of grocery retail industry: case studies of Latvia, Lithuania and Estonia, April 2014

Bananų vertės grandinė Lietuvoje

Lietuvos bananų rinka iki šiol yra didžiausia Baltijos šalyse ir gali siekti virš 47,000 tonų (arba 2,5 milijonų bananų didelių atvejų ekvivalentas). Didelės tarptautinės bananų įmonės nėra tokios aktyvios kaip likusiose Europos šalyse, ypač Lietuvoje: Chiquita ir Fyffes šalyje sudaro tik 30% bananų tiekimo.[19]

Egzistuoja keletas kitų didelių konkurentų Lietuvoje, kaip ir kitose Baltijos šalyse, ypač Banalat ir Litbana. Šie vietos veikėjai daugiausiai perka bananus iš didelių importo įmonių atsiskaitymų rinkoje uostuose Šiaurinėje Europoje; tuomet bananai arba pervežami sunkvežimiais (iš Vokietijos užtrunka 2-3 dienas) arba intaku į Klaipėdą Lietuvoje. Tarpvalstybinės prekybos srautai su Rytų Europa taip pat yra palyginti svarbūs, ypač su Lenkija. Visai neseniai, Banalat pradėjo tiekti bananus tiesiai iš augintojų Ekvadore (nuo 2008-2010 m.).[20]

Atitinkamų pagrindinių bananų importuotojų Estijoje rinkos dalis yra pavaizduota žemiau:

Pagrindinių bananų importuotojų rinkos dalis Lietuvoje

Šaltinis: BASIC, remiantis Europos komisijos duomenimis (2014 m.)

19 European Commission, Merger procedure - Case No COMP/M.7220 – Chiquita Brands International/Fyffes, October 2014

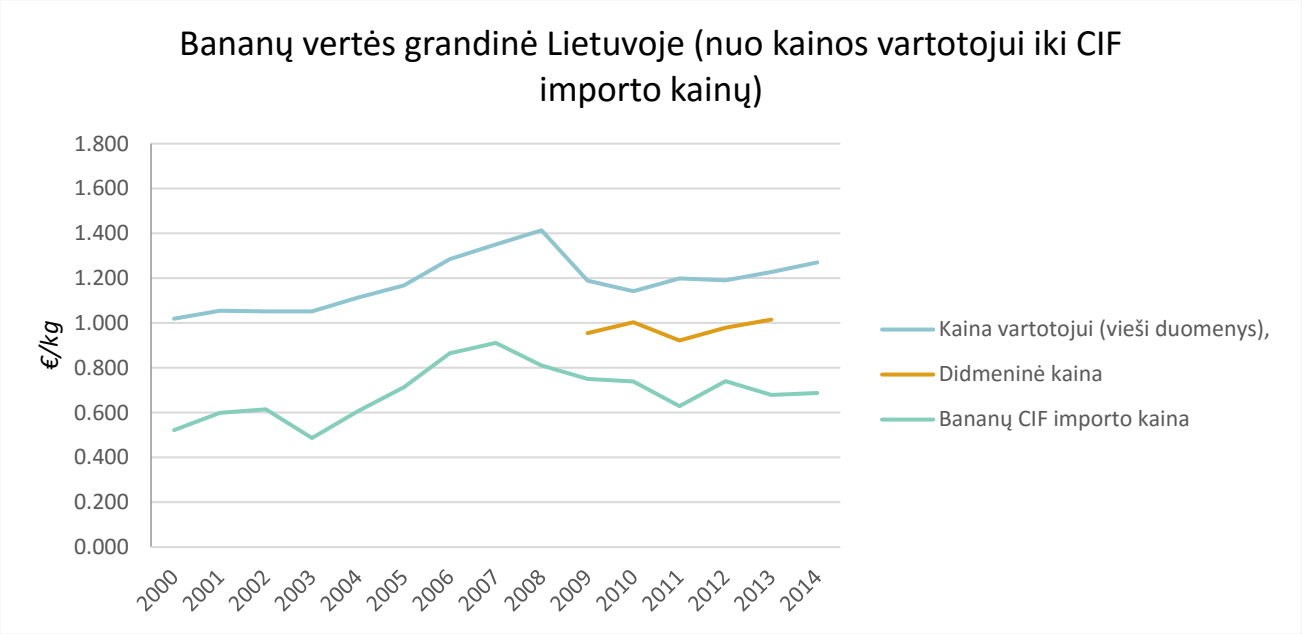
20 Ibid.

Remiantis turima vieša statistika (paskelbta Eurostat, Comtrade ir CIRAD), susijusi bananų vertės grandinės dinamika yra tokia (žr. žemiau esantį grafiką):

Vidutinė bananų kaina vartotojams Lietuvoje - apie 1,27 eur. /kg. 2014 m. - yra tokia pat žema kaip Vokietijoje, viena iš žemiausių Europos Sąjungoje. Ji pastoviai augo beveik 25 proc. nuo 2000 m. (kartą reguliuota dėl infliacijos).

Vidutinė didmeninės prekybos kaina panašu, kad vadovaujasi panašia tendencija ir siekia 1,00 eur. /kg. (surinkti duomenys yra tik nuo 2009 iki 2013 m.)

Priešingai, vidutinė bananų importo kaina Estijoje pirmiausiai padidėjo daugiau nei 50 proc. tarp 2000 m. ir 2007 m. (panaši tendencija kaip ir Estijoje), prieš patiriant sumažėjimo tendenciją, ir nukritus iki 25 proc. nuo 2007 m. iki 2014m. Bananų importo kainos Lietuvoje lygis siekia 54 proc. mažmenininkų kainos, o didelis skirtumas tarp kainos vartotojui ir importo kainos pastoviai didėjo nuo 2009 m.

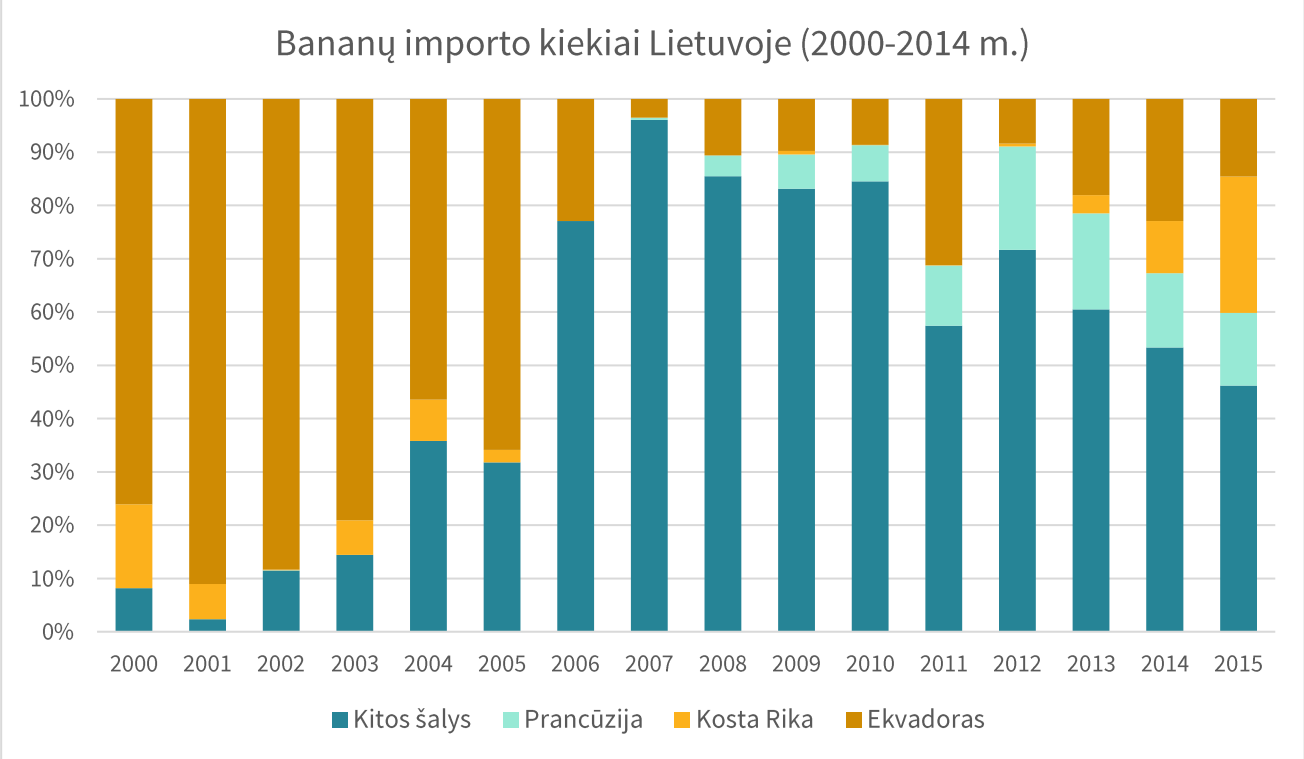
Bananų vertės grandinė Lietuvoje (2000-2014 m.)

Šaltinis: BASIC, remiantis Eurostat, Comtrade ir CIRAD duomenimis

Remiantis tais pačiais statistikos šaltiniais (žr. žemiau esantį grafiką), pagrindinės Lietuvai bananus tiekiančios šalys yra Ekvadoras ir Kosta Rika, t.y. pasaulyje 1 ir 3 vietoje esantys bananų eksportuotojai.

Verta paminėti, kad 30 proc. bananų, importuotų į Lietuvą 2014 m., buvo paženklinti kaip kilę iš Prancūzijos, Belgijos, Vokietijos ir Nyderlandų, šalių kurios yra pagrindinės bananų tranzito šalys Europoje (išskyrus Prancūziją, kuri taip pat gali tiekti vaisius iš Gvadalupės ir Martinikos).

Tiekimo šaltiniai į Lietuvą yra visuotinai suderinti su Europos Sąjungos bananų importo sistema.

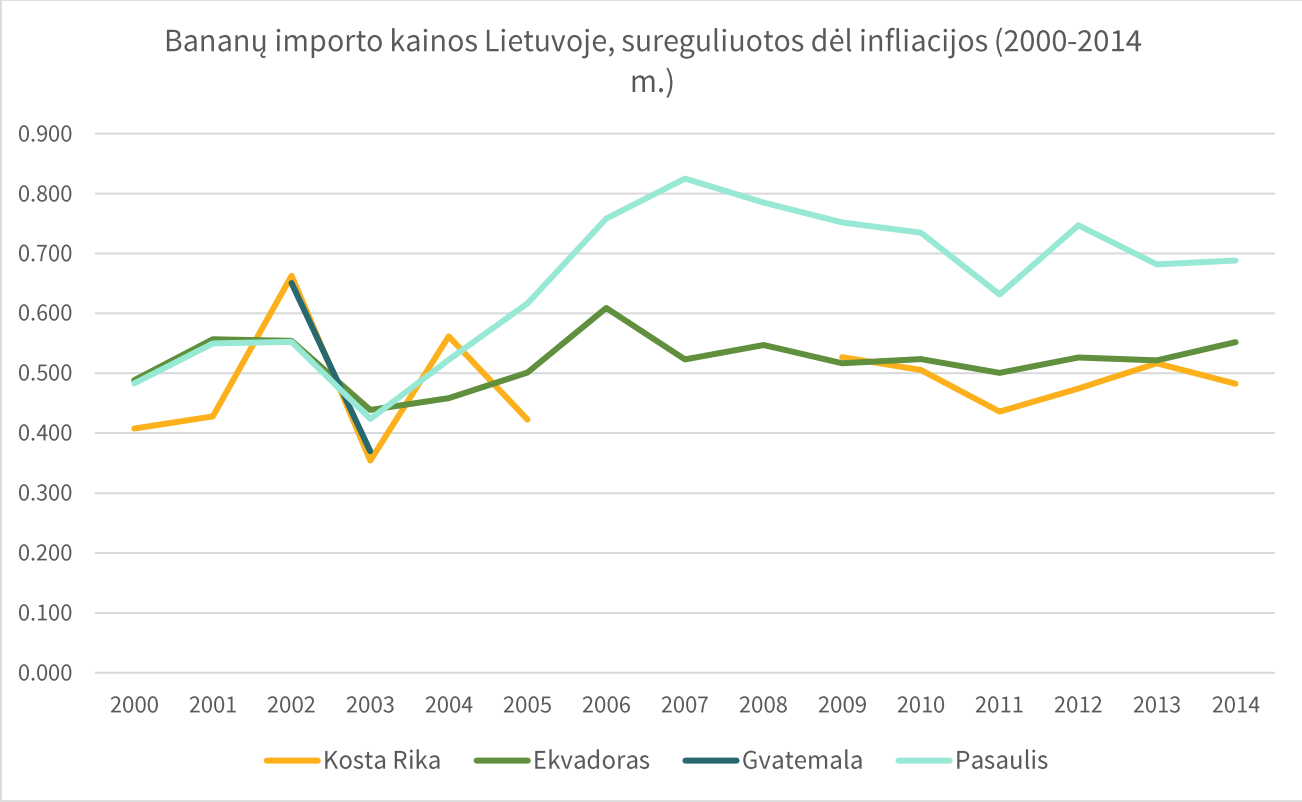

Bananų importo į Lietuvą kiekiai pagal kilmę (2000-2014 m.)

Šaltinis: BASIC, remiantis Eurostat ir Comtrade duomenimis

Importo kainų atžvilgiu, statistika rodo, kad pagrindinė bananus tiekianti šalis Kosta Rika, kurios augimo tendencijos matomos nuo 2000 iki 2007 m., o nuo 2007 m. tendencijos mažėja. Žemas bananų kainų lygis, kurie yra importuojami iš Ekvadoro ir Kosta Rikos, palyginus su pasaulio vidurkiu galimai paaiškina pastaraisiais metais augančią šių dviejų kilmės šalių importo kiekių dalį į Lietuvą.

Lygis su produkcijos augimu ir pragyvenimo išlaidomis šiose kilmės šalyse labai skiriasi (žr. dalis apie kilmės šalies dėl detalesnės informacijos).

Bananų importo kainos Lietuvoje pagal kilmę (2000-2014m.)

Šaltinis: BASIC, remiantis Eurostat ir Comtrade duomenimis

Esantis bananų vertės pasiskirstymas grandinėje - nuo mažmenininko dalies (į kurią įeina PVM) iki darbininko atlyginimo, gali būti apskaičiuojamas taip (apskaičiavimai buvo atlikti vidutinio dydžio bananų plantacijai Kosta Rikoje).

Vidutiniškai darbuotojai uždirba tik 8 % visos bananų vertės, tuo tarpu mažmenininkai sugeba pasiimti 37 % šios vertės, o importuotojai apie 15%.

Diagrama:

Etapas	
Mažmeninė prekyba	37 proc.
Nokinimas	12,4 proc.
Įkainiai	10,0 proc.
Gabenimas ir importas	15,2 proc.
Eksportas	5,1 proc.
Produkcija	12,2 proc.
Darbininko atlyginimas	8,2 proc.

Bananų vertės analizė tarp Kosta Rikos ir Lietuvos (2014 m.)

Šaltinis: BASIC, remiantis duomenimis iš Eurostat, Comtrade, Sopisco, CIRAD, INCAE, ir Kosta Rikos žemės ūkio ministerijos

BANANŲ KAINA

2015-2016 m. vidutinė vieno bananų kilogramo kaina Lietuvoje 17-18 sezono savaitėmis – apie 1,48 EUR[21]. 18-osios 2016 m. savaitės statistika rodo, kad bananai Lietuvoje per metus atpi

go net 9,49 procentų. Pranašaujama, kad šis rodiklis tik didės. Ši kaina atitinka 2014 m. *EU-28* vidurkį[22] (žr. lentelę „Vidutinė svertinė bananų kaina Lietuvoje“[23]).

Vidutinė svertinė bananų kaina Lietuvoje 2016 m. 15-18 savaitės (lyginant su 2015 m. 16-18 savaitėmis)

Vidutinė svertinė kaina EUR/kg				Pokytis %	
	2015	2016		savaitės	metų
	18 sav.	17 sav.	18 sav		
Kaina be akcijų	1.58	1.44	1.43	-0.69	-9.49
Su akcijomis	1.26	1.19	1.17	-1.68	-7.14
Vidutinė svertinė kaina EUR/kg				Pokytis %	
	2015	2016		savaitės	metų
	17 sav.	16 sav.	17.sav		
Kaina be akcijų	1.54	1.45	1.43	-0.69	-6.49
Su akcijomis	1.23	1.19	1.19	0.00	-3.25
Vidutinė svertinė kaina EUR/kg				Pokytis %	
	2015	2016		savaitės	metų
	16 sav	15 sav.	16 sav.		
Kaina be akcijų	1.57	1.57	1.57	-0.69	-6.49
Su akcijomis	1.25	1.25	1.19	-4.80	-4.80

Pagal ŽŪIKVC (ŽŪMPRIS) duomenis parengė A. Ramaškevičienė, publikuota www.produktukainos.lt

21 Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos duomenys www.vic.lt

22 Banana Value Chain Research and Unfair Trading Practices, 2015

23 ŽŪMPRIS duomenys www.produktukainos.lt

Lietuvoje bananų suvartojimas, tenkantis vienam gyventojui, gali siekti 6,8 kg per metus – tai yra žemiau vidutinio lygio ES, ir pats žemiausias rodiklis Baltijos šalyse.

Mažmeninė kaina tampa svarbiausiu faktoriumi nustatant vartotojų maisto prekių pasirinkimą ypač žymios infliacijos maisto kainų kontekste nuo euro įvedimo (tai pabrėžė 88% respondentų apklausoje, atliktoje 2011 m. 24). Nenuostabu, jog prekybininkai bando pritraukti pirkėjus taikydami vis didesnes nuolaidas. Tai yra viena iš bananų kainos nuosmukio priežasčių. Lyginant skirtingų savaičių duomenis rezultatai skiriasi, nes prekybininkai labai aktyviai reguliuoja produktų kainas pagal pardavimų tendencijas.[25]

Vieno ekologiškų bananų kilogramo kaina 2014 m. ir 2015 m. rugpjūčio mėnesiais atitinkamai buvo 2,31 ir 2,02 eurų (žr. lentelę „Ekologiškų maisto produktų vidutinės kainos Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2014 – 2015 m. rugpjūčio mėn“[26]). Vidutinė ekologiškų bananų kilogramo kaina (2,165 eurų) yra 0,685 euro aukštesnė už neekologiškų, tačiau ekologiškų bananų pasiūla rodo, kad nors „sąžiningos prekybos“ sertifikatus turintys vaisiai yra brangesni, jie Lietuvos rinkoje taip pat turi perspektyvų.

24 Popluga D., Pilvere I., Nipers A. and Krievina A., Main development trends of grocery retail industry: case studies of Latvia, Lithuania and Estonia, April 2014

25 BASIC, 2016. Banana value chains in Europe: 8 Countries synopsis.

26 ŽŪMPRIS informacija www.vic.lt

Ekologiškų maisto produktų vidutinės kainos Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2014–2015 m. rugpjūčio mėn. Eur/mat. vnt.
2015-09-09

Produktas		Matavimo vnt.	2014	2015		Pokytis %	
			rugpjūtis	liepa	rugpjūtis	mėnesio*	metų**
Pienas	2,5 % riebumo, pet butelis	1 l	1,26	1,26	1,26	0,00	0,00
	2,5 % riebumo, tetrapakas	1 l	1,14	1,12	1,13	0,89	-0,88
Grietinė	25 % riebumo	350 g	1,38	1,39	1,38	-0,72	0,00
Jogurtas be priedų	4,2 % riebumo	350 g	1,09	1,10	1,10	0,00	0,92
		130 g	0,49	0,49	0,49	0,00	0,00
Jogurtas su priedais	3,5 % riebumo	130 g	0,50	0,51	0,51	0,00	2,00
		350 g	1,16	1,16	1,16	0,00	0,35
Varškės sūris	22 % riebumo	1 kg	7,47	7,47	7,47	0,00	0,00
	13 % riebumo	1 kg	7,49	7,47	7,47	0,00	-0,27
Varškė	9 % riebumo	1 kg	5,24	5,09	5,02	-1,38	-4,20
Galvijiena	kumpis be kaulo	1 kg	13,32	-	13,32	-	0,00
Vištų kiaušiniai	L kategorija	10 vnt.	3,76	3,76	3,76	0,00	0,00
	M kategorija	10 vnt.	3,47	3,47	3,47	0,00	0,00
Grikių kruopos		1 kg	2,28	3,20	3,20	0,00	40,35
Morkos	importuotos	1 kg	1,73	2,57	2,63	2,33	52,02
Svogūnai	lietuviški	1 kg	1,45	-	1,30	-	-10,34
	importuoti	1 kg	2,70	1,49	1,99	33,56	-26,30
Bananai		1 kg	2,31	2,02	2,02	0,00	-12,55
Rapsų aliejus		1 l	5,79	-	5,78	-	-0,17
Medus		1 kg	8,27	8,26	8,26	0,00	-0,12

PAGRINDINIAI ŠVIEŽIŲ VAISIŲ PARDAVĖJAI IR „FAIRTRADE“ ASORTIMENTAS

Šiuo metu keturi didžiausi Lietuvos maisto prekių parduotivių tinklai – „Maxima“, „IKI“, „Norfa“ ir „Rimi“ yra didžiausią apyvartą turinčių Lietuvos bendrovių dešimtuke. Taip pat, dėl išaugusios perkamosios galios namų ūkių vartojimo išlaidos (palyginamosiomis kainomis) 2015 metais buvo 0,7 procentinio punkto didesnės nei 2014 metais.

Kaip ir pastaraisiais metais didžiąją dalį pajamų Lietuvos gyventojai skirs prekėms ir paslaugoms įsigyti, tačiau didėjanti infliacija mažins gyventojų perkamąją galią, todėl namų ūkių vartojimo išlaidos (palyginamosiomis kainomis) vidutiniu laikotarpiu augs lėčiau nei 2015 metais27. Tai rodo, kad namų ūkio vartojimas Lietuvoje auga, ir kartu su mažmenine prekyba maisto produktais – tarp jų – ir šviežiais vaisiais – yra vienas iš Lietuvos ekonomikos augimo variklių (žr. lentelę „10 pagal 2014 m. apyvartą didžiausių prekybos bendrovių “[28)].

10 didžiausių prekybos bendrovių

2014 m.

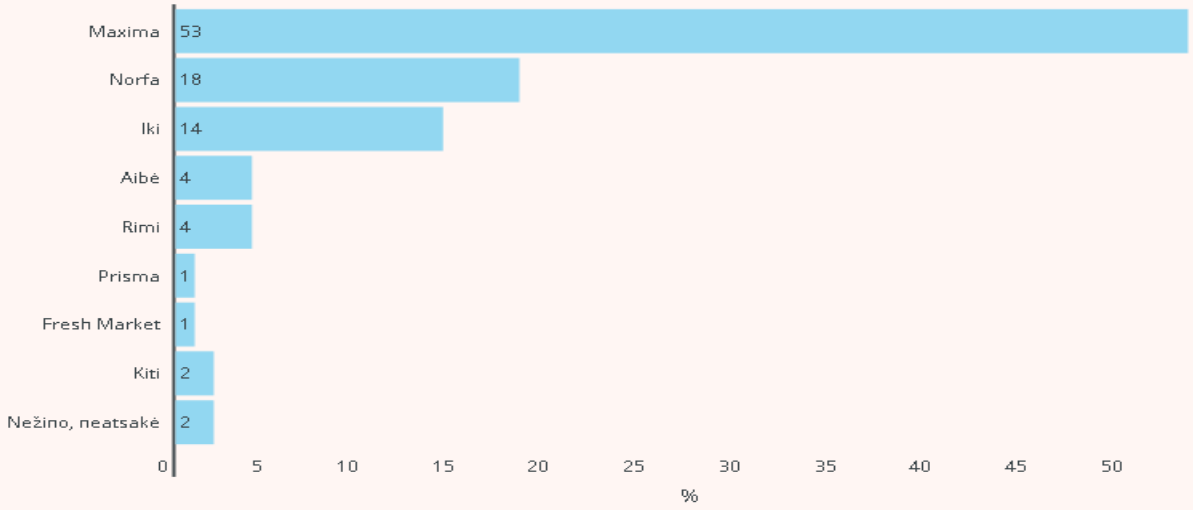
Bendrovė	Apyvarta (tūkst. Eur)	Pelnas (tūkst. Eur)	Darbuotojų skaičius
MAXIMA LT, UAB	1.494.575	56.037	15.226
Palink, UAB	597.539	7.079	
Sanitex, UAB	454.011	14.076	923
Norfos mažmena, UAB	410.548	9.293	
Rivona, UAB	386.931	4.105	
Senukų prekybos centras, UAB	310.260	12.418	3.273
Rimi Lietuva, UAB	249.150	953	
EUROVAISTINĖ, UAB	189.619	1.496	
Mineraliniai vandenys, UAB	188.239	-2.458	199
ACC Distribution, UAB	175.501	2.549	130

27 LIETUVOS STABILUMO 2016 METŲ PROGRAMA, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 27 d. nutarimu Nr. 417, p. 6-10. http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/sp2016_lithuania_lt.pdf

28 “Verslo žinių” informacija www.vz.lt

Prekybos tinklai, į kuriuos pirkėjai užsuka dažniausiai

Atsakiusiųjų dalis nuo visų respondentų, %

Šaltinis: „Rait" apklausa

„FAIRTRADE“ SERTIFIKUOTI VAISIAI ASORTIMENTE – prekybininkų apklausa

Nors daugumoje Europos Sąjungos šalių veikiantys prekybos tinklai (tokie kaip „Schwarz“ („Lidl“), „Aldi“, „Edeka“, „Metro“ ir „Rewe“ (Vokietija), „Carrefour“, „Leclerc“, „Auchan“ ir „Intermarché“ (Prancūzija) bei „Tesco“ (Didžioji Britanija)) yra įtakingi tiekimo grandinės dalyviai ir dažnai yra kaltinami piktnaudžiavimu perkamąja bei derybine galiomis, didieji Lietuvos prekybos tinklai su tiekėjais Pietų Amerikos ir Afrikos šalyse tiesiogiai nebendradarbiauja. Lietuvoje šviežių atogrąžų vaisių tiekime tarpininkauja bendrovės-importuotojos, tokios kaip „Augma“, „Litbana“, „Citma“, „Baltic Fresh Fruit“ ir kitos.

Buvo atlikta trumpa **apklausa**, kurioje klausta, ar minėtieji mažmeninės ir didmeninės prekybos atstovai siūlo šviežių tropinių vaisių, paženklintų „Fairtrade“[29].

„Maxima“ ir „Rimi Lietuva“ atstovai pateikė atsakymus, kad tokių vaisių jų asortimente nėra. „Palink“ („IKI“), „Norfos“ mažmena ir „Prisma Lietuva“ į užklausą neatsakė, tačiau jų prekių pasiūloje minėtų vaisių nepastebėta. „Rimi Lietuva“ atstovė pabrėžė, kad bendrovė laikosi kitų darnaus vystymosi kriterijų.

Vaisių importuotojai taip pat patvirtino, kad šių vaisių sistemingai neįveža ir prekybininkai jų neužsisako. Bendrovės „Litbana“ atstovė atskleidė, kad ypač retais atvejais siuntoje gali pasirodyti „Fairtrade“ paženklintų bananų, tačiau jų kaina nesiskiria nuo įprastų ir tokios siuntos būna atsitiktinės, o ne specialiai suderintos su užsienio tiekėju.

Įvertinus šios apklausos rezultatus galima teigti, kad šiuo metu Lietuvoje nėra sistemingos „sąžiningos prekybos“ partnerystei priklausančių bananų ar kitų atogražų vaisių pasiūlos.

29 Atlikta apklausa telefonu ir el. paštu.

SĄŽININGOS PREKYBOS VYSTYMASIS LIETUVOJE

„FAIRTRADE“RODIKLIAI IR LIETUVA

„Sąžiningos prekybos“ rodikliai Europoje gerėja ir kai kurie prekybos centrai net įsipareigoja prekiauti tik „Fairtrade“ bananais (pvz., „Aldi“), o visos parduodamos „Fairtrade“ produkcijos kiekis kasmet didėja. „Fairtrade“ bananų pardavimas nuo 2012-2013 m. pakilo net 15 proc. ir 2013-2014 m. buvo parduota 488,200 milijonai tonų. 17 proc. pakilo ir kakavos pardavimas (žr. lentelę *„Fairtrade produktų prekybos apimtys pagal produktą. 2011-2014(MT)“*)[30].

Fairtrade produktų prekybos apimtys pagal produktą 2011-2014 (MT)				
Produktas	**2011-2012**	**2012-2013**	**2013-2014**	**Procentinis pokytis nuo 2012-2013 m.**
Bananai	**342,300**	**406,000**	**468,200**	**15%**
Cukranendrių cukrus	**170,000**	**211,600**	**219,700**	**4%**
Kakava	**68,300**	**60,400**	**70,600**	**17%**
Kava	**134,100**	**142,400**	**150,800**	**6%**
Medvilnės (vilnamedžio) sėklos	**19,200**	**16,000**	**19,300**	**21%**
Arbata	**13,800**	**12,200**	**12,200**	**0%**
Džiovinti vaisiai	**1,200**	**1,300**	**2,200**	**69%**
Švieži vaisiai	**64,500**	**32,900**	**33,300**	**1%**
Sultys	**8,000**	**21,800**	**22,800**	**5%**
Žolelės, žolelių arbatos ir prieskoniai	**900**	**2,200**	**10,700**	**386%**
Medus	**2,400**	**2,600**	**3,000**	**15%**
Riešutai	**3,800**	**3,900**	**6,300**	**62%**
Aliejinių augalų sėklos	**180**	**1,100**	**1,800**	**64%**
Kynva	**1,800**	**2,400**	**2,300**	**-4%**
Ryžiai	**18,400**	**12,900**	**12,000**	**-7%**
Daržovės	**2,200**	**600**	**900**	**50%**
Vynuogės	**16,000**	**24,800**	**35,000**	**41%**

30 Fairtrade International Annual Report 2013-2014 www.fairtrade.net

Šioje srityje Lietuva labai atsilieka: labiausiai prekiaujama „Fairtrade“ prekė – bananai –Lietuvos vartotojams nepasiekiama, tačiau ir kitų sertifikuotų produktų pardavimai nėra augantys (žr. lentelę *„Mažmeniniai pardavimai pagal šalį 2012-2013“*[31]). Lietuvoje 2012 m. „Fairtrade“ prekių iš viso buvo parduota už 846,027 eurų, o 2013 m. – už 842,258 eurų: matyti, kad prieaugio nebuvo jokio.

2014 m. Lietuvoje „Fairtrade“ prekių parduota už 593,630 eurų – įvyko 30 proc. nuosmukis[32]. Šie rodikliai leidžia daryti prielaidą, kad „Fairtrade“ ženklo žinomumą ir rinkodarą reikia vystyti, taip pat didinti šių produktų pasiūlą.

Mažmeniniai pardavimai pagal šalį 2012-2013

Šalis	2012 (€)	2013 (€)	Prieaugis
Australija/Naujoji Zelandija	188.045.618	189,244,894	1%
Austrija	107.000.000	130,000,000	21%
Belgija	85.837.221	93,209,845	9%
Kanada	182.638.667	173,179,745	1%*
Čekija	2.744.524	6,439,976	142%*
Danija	71.836.714	81,080,778	13%
Estija	1.061.938	1,756,251	65%
Suomija	152.263.629	156,785,309	3%
Prancūzija	345.829.378	354,845,458	3%
Vokietija	533.062.796	653,956,927	23%
Hong Kongas	422.803	825,175	95%
Indija	nežinoma	641,890	n/a
Airija	174.954.927	197,296,405	13%
Italija	65.435.059	76,355,675	17%
Japonija	71,419,147	68,976,524	22%*
Kenija	nežinoma	51,064	n/a
Latvija	938,975	975,010	4%
Lietuva	846.027	842,258	0%

31 Fairtrade International Annual Report 2013-2014 www.fairtrade.net

32 Fairtrade International Annual Report 2013-2014 www.fairtrade.net

Liuksemburgas	8,319,391	9,628,859	16%
Nyderlandai	186,100,623	197,142,624	6%
Norvegija	65,450,834	68,441,095	9%&
Pietų Afrika	22,263,619	22,573,605	22%*
Pietų Korėja	1,989,631	3,814,805	92%
Ispanija/Portugalija	22,274,635	23,663,783	6%
Švedija	178,951,375	231,668,646	29%
Šveicarija	311,590,237	353,206,210	13%
Jungtinė Karalystė	1,904,891,092	2,044,926,208	12%*
JAV	53,116,711	309,131,263	501%*
Likusios šalys	47,487,290	49,657,508	5%
Suma	4,786,772,862	5,500,317,789	15%
* Prieaugis paremtas importo padidėjimu vietine valiuta, ne eurais			

KITOS ATOGRĄŽŲ VAISIŲ SERTIFIKAVIMO SISTEMOS – „Rainforest Alliance“ ir „Global G.A.P“

Nors „sąžiningos prekybos“ principu tiekiamų šviežių atogrąžų vaisių Lietuvoje aptikti nepavyko, dalis prekybininkų rodo vaisių kokybei, socialinei atsakomybei ir darniam vystymuisi keliamus reikalavimus. Vienas iš labiausiai paplitusių kokybės sertifikatų – „Global G.A.P“. Šis sertifikatas užtikrina, kad atogrąžų vaisius auginantys ūkininkai laikosi itin aukštų gamybos kokybės standartų ir gerųjų agrikultūros praktikų. Kita vertus, jis **neužtikrina**, kad vaisiai tiekiami sąžiningos prekybos principu.

Kitas itin paplitęs sertifikatas – „Rainforest Alliance“. Jis turi darnų vystymąsi užtikrinančio sertifikato bruožų, tačiau taip pat jokiu būdu **neužtikrina** „sąžiningos prekybos“ standartų laikymosi.

Šios organizacijos nesirūpina problemomis, susijusiomis su lygiaverčiais pirkėjų ir pardavėjų santykiais. Gamintojų organizacijos nėra jų tikslinė grupė. Minėtieji darnaus vystymosi sertifikatai nereikalauja pirkėjų garantuoti minimalią pirkimo kainą, kuri padengtų gamybos išlaidas. Priešingai nei „Fairtrade“, šios organizacijos (sertifikuojančios įstaigos) neturi tikslo stiprinti gamintojų organizacijas Pietuose[33].

33 International Guide of Fair trade Labels, 2015 http://www.commercequitable.org/

„FAIRTRADE“ PRODUKTŲ ŽENKLINIMAS

„Fairtrade“ ženklinimą Lietuvoje kuruoja Suomijos „sąžiningos prekybos“ paramos asociacija (*Association for Promoting Fairtrade in Finland*), atsakinga ir už produktų su šiuo ženklu naudojimo licenzijas. Šis ženklinimas garantuoja, kad produktas pagamintas laikantis „sąžiningos prekybos“ kriterijų, kurie yra:

- TEISINGAS ATLYGIS. „Sąžiningos prekybos“ sistemoje už paslaugas ar prekes plantacijų darbininkams suteikiamas toks atlygis, kuris padengia gamybos išlaidas ir garantuoja tinkamą gyvenimo kokybę.

- SĄŽININGOS PREKYBOS PRIEDAI. Be garantuoto atlyginimo tiekėjui dar yra mokama papildoma „sąžiningos prekybos“ pajamų dalis, kuri skiriama visos bendruomenės gyvenimo sąlygoms gerinti, o gyventojai patys sprendžia, kaip panaudoti šią „sąžiningą“ pajamų dalį. Viena bendruomenei skirtų pajamų dalis atitenka švietimui ir sveikatos apsaugai.

- GALIMYBĖ GAUTI IŠANKSTINĮ MOKĖJIMĄ. Plantacijų savininkams nereikia imti paskolos su didelėmis palūkanomis siekiant sumokėti atlyginimus savo darbininkams prieš realizuojant produkciją. Ilgalaikiai prekybiniai ryšiai suteikia ūkininkams stabilumą darbe ir užtikrina galimybę kurti ilgos trukmės gamybos plėtros strategijas.

- NEREIKALINGAS TARPININKAVIMAS. Kadangi sistemoje nebereikia jokių kitų tarpininkų, plantacijų savininkai ir darbininkai gauna didesnę pajamų nuo galutinės prekės kainos dalį.

- DIRBANČIŲJŲ TEISĖS. Didelių plantacijų darbininkai gauna teisingą, galiojančiais vietos įstatymais pagrįstą palaipsniui augantį atlygį už darbą, geras darbo sąlygas ir galimybę burtis į profesines sąjungas.

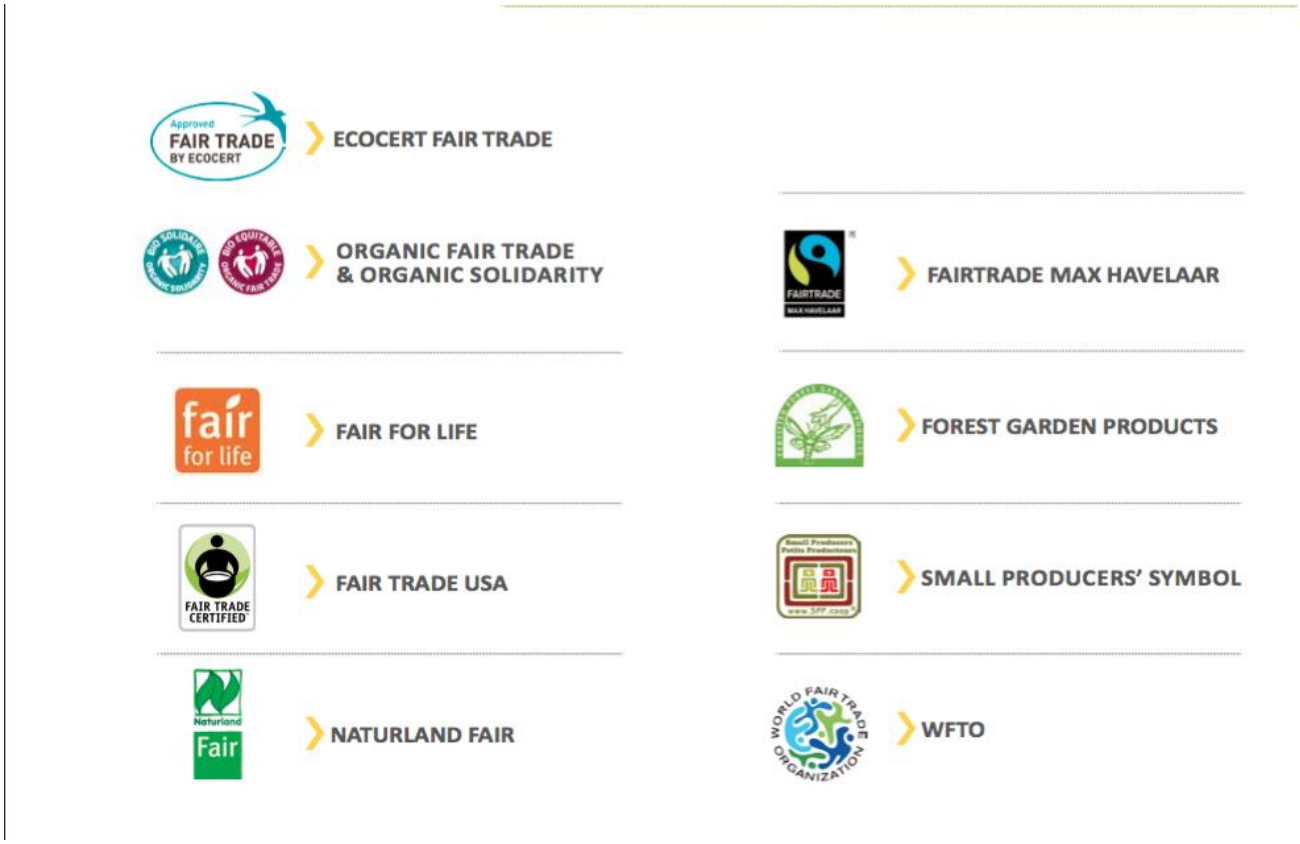
Sertifikuotas „Sąžiningos prekybos“ ženklas siūlo vartotojams paprastą būdą lemti pokyčius savo pasirinkimu. Be teisėto atlygio „sąžiningoje prekyboje“ yra laikomasi ir kitų principų:

- APLINKOS APSAUGA. Produktų su „Sąžiningos prekybos“ ženklu gamyboje laikomasi griežtų tvarios plėtros ir aplinkos apsaugos taisyklių.

- DRAUDIMAS IŠNAUDOTI VAIKUS. „Sąžiningos prekybos“ ženklo sistemoje draudžiama naudoti vaikų darbo jėgą.

- ŽMOGAUS TEISĖS. Gamyboje laikomasi tarptautinių susitarimų dėl darbuotojų teisių (Tarptautinės darbo organizacijos susitarimas, Jungtinių Tautų organizacijos „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“ ir „Vaikų teisių konvencija“)[34].

„SĄŽININGOS PREKYBOS“ („FAIRTRADE“) ŽENKLAI[35]

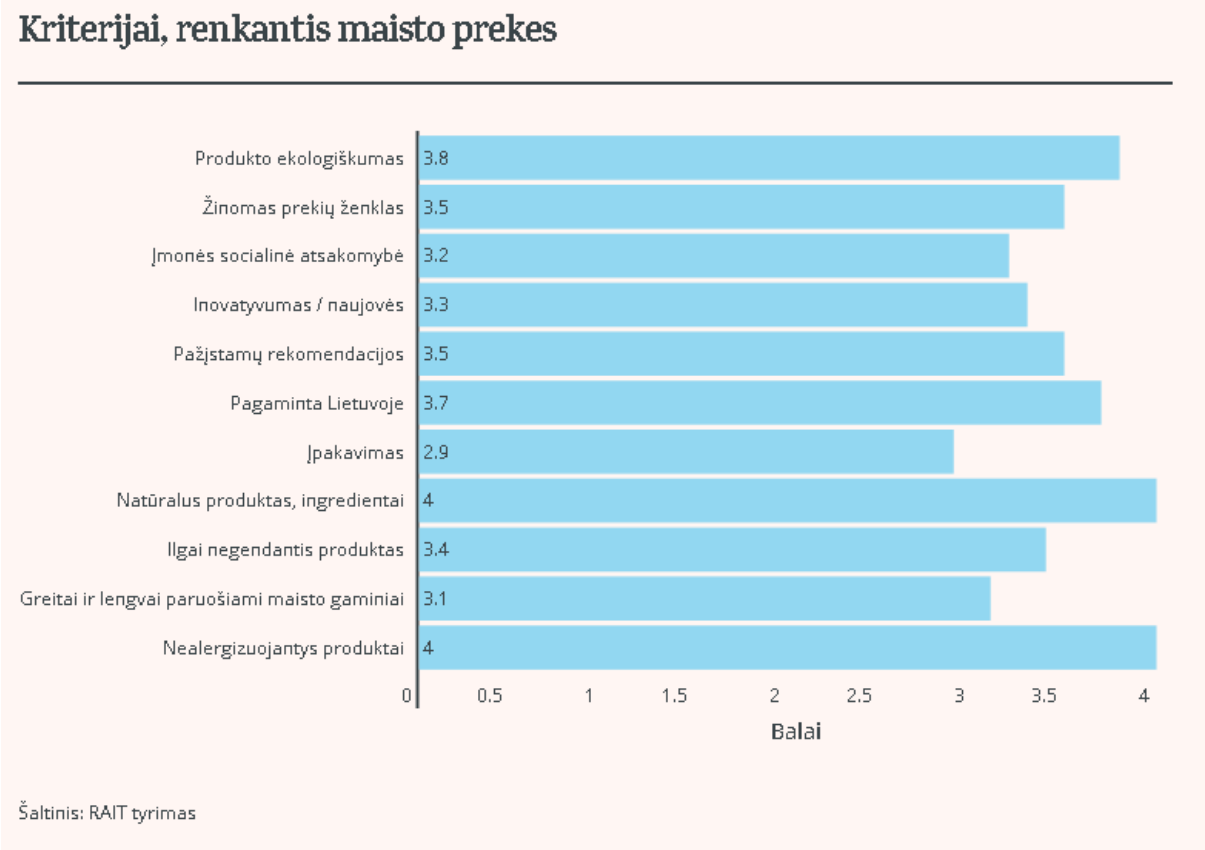
34 “Association for Promoting Fairtrade in Finland” informacija www.fairtrade.lt

35 International Guide of Fair trade Labels, 2015 www.commercequitable.org/

VARTOTOJŲ POŽIŪRIS Į „SĄŽININGOS PREKYBOS“ PRODUKTUS

2015 m. atliktos apklausos duomenimis, Lietuvos vartotojai yra menkai susipažinę su „sąžiningos prekybos“ sistema – tik 19 proc. lietuvių atpažįsta „Fairtrade“ ženklą[36]. Nors šis rodiklis nėra aukštas, kelios vartotojų apklausos rodo, kad Lietuvos gyventojai nėra nusiteikę prieš prekes, susijusias su socialiai atsakingais judėjimais.

RAIT tyrimo, atlikto didžiuosiuose Lietuvos miestuose 2015 metų kovo mėn, duomenimis, produkto ekologiškumas yra vienas svarbiausių kriterijų vartotojui renkantis prekes (3,8 balo iš 4), o įmonės socialinė atsakomybė – ne mažiau svarbus faktorius (3,2 balo iš 4). Tai leidžia daryti prielaidą, kad pirkėjai yra motyvuoti pirkti produktus, pagamintus laikantis darnaus vystymosi gairių (žr. grafiką „Kriterijai renkantis maisto prekes”[37]).

36 Lietuvos vartotojų instituto informacija www.vartotojai.lt

37 “RAIT” tyrimo duomenys, publikuota http://www.vz.lt/

EUROBAROMETRO APKLAUSA

Panašias tendencijas atskleidė ir Eurobarometro apklausos Lietuvoje duomenys[38].

Į klausimą „Kurie iš šių iššūkių, su kuriais susiduria besivystančių šalių gyventojai, yra opiausi jų ateičiai (taika ir saugumas, aplinkosauga ir biologinė įvairovė, klimato kaita, demokratija ir žmogaus teisės, energija, ekonomikos augimas ar socialinė nelygybė)?" (žr. lentelę „QB3") 40 proc. respondentų atsakė, kad ekonomikos augimas, 39 proc. – taika ir saugumas, 17 proc. – demokratija ir žmogau teisės.

Į klausimą „Ar galite daryti įtaką kovai su su skurtu besivystančiose šalyse? " (žr. lentelę „QB6") 35 proc. respondentų atsakė, kad yra linkę sutikti.

Į klausimą „Ar sutiktumėte už maisto ar kitus produktus, pagamintus besivystančiose šalyse (pavyzdžiui, „sąžiningos prekybos" produktus) mokėti daugiau tam, kad paremtumėte tų šalių gyventojus?" (žr. lentelę „QB5"), 30 proc. respondentų atsakė „Taip ".

Šie duomenys parodo, kad Lietuvos gyventojai yra jautrūs ekonominiams iššūkiams, su kuriais susiduria besivystančių šalių gyventojai, o trečdalis respondentų jaučiasi galintys jiems padėti ir pirkti „sąžiningos prekybos" principais tiekiamus produktus.

38 Special Eurobarometer 421, 2015

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_421_en.pdf

SPECIAL EUROBAROMETER 2015

QB3

QB3. Selon vous, parmi les enjeux suivants, lesquels sont les plus urgents pour l'avenir des pays en développement ? (ROTATION – MAX. 3 REPONSES)

QB3. Which of the following challenges do you consider as the most pressing for the future of developing countries? (ROTATE – MAX. 3 ANSWERS)

QB3. Welche der folgenden sind Ihrer Meinung nach die drängendsten Herausforderungen für die Zukunft von Entwicklungsländern? (ROTIEREN - MAX. 3 NENNUNGEN)

%	La paix et la sécurité Peace and security Frieden und Sicherheit	La protection de l'environnement et la biodiversité Environmental protection and biodiversity Umweltschutz und Artenvielfalt	Le changement climatique Climate change Klimawandel	La démocratie et les droits de l'homme Democracy and human rights Demokratie und Menschenrechte	L'énergie Energy Energie	La croissance économique Economic growth Wirtschafts-wachstum	Les inégalités sociales Social inequality Soziale Ungleichheit
	EB 82.1	EB 82.1	EB 82.1	EB 82.1	EB 82.1	EB 82.1	EB 82.1
EU 28	**36**	**7**	**6**	**25**	**6**	**20**	**11**
BE	**42**	**6**	**8**	**23**	**4**	**16**	**12**
BG	**28**	**8**	**5**	**15**	**10**	**37**	**21**
CZ	**36**	**8**	**6**	**20**	**6**	**15**	**13**
DK	**43**	**5**	**10**	**38**	**3**	**19**	**9**
DE	**45**	**6**	**8**	**37**	**4**	**12**	**10**
EE	**42**	**6**	**2**	**16**	**6**	**18**	**10**
IE	**28**	**4**	**6**	**26**	**5**	**14**	**9**
EL	**31**	**7**	**3**	**20**	**8**	**38**	**9**
ES	**25**	**4**	**3**	**21**	**4**	**22**	**14**
FR	**38**	**10**	**6**	**23**	**7**	**14**	**13**
HR	**27**	**6**	**6**	**21**	**8**	**41**	**11**
IT	**30**	**5**	**5**	**25**	**8**	**34**	**10**
CY	**28**	**6**	**2**	**21**	**4**	**46**	**5**
LV	**44**	**7**	**3**	**11**	**8**	**30**	**18**
LT	**39**	**7**	**3**	**17**	**10**	**40**	**17**
LU	**37**	**5**	**5**	**28**	**6**	**9**	**7**
HU	**36**	**11**	**6**	**16**	**9**	**28**	**11**
MT	**36**	**4**	**5**	**23**	**11**	**14**	**4**
NL	**50**	**5**	**4**	**31**	**2**	**16**	**9**
AT	**37**	**9**	**10**	**24**	**6**	**13**	**12**

SPECIAL EUROBAROMETER 2015

QB5

QB5. Seriez-vous prêt(e) à payer plus pour des aliments ou d'autres produits provenant de pays en développement, afin d'aider les personnes qui habitent dans ces pays (par ex. pour des produits issus du commerce équitable) ?

QB5. Would you be prepared to pay more for groceries or other products from developing countries to support people living in these countries (for instance for fair trade products)?

QB5. Wären Sie bereit, mehr Geld für Lebensmittel oder andere Produkte aus Entwicklungsländern zu bezahlen, um die dort lebenden Menschen zu unterstützen (z. B. für fair gehandelte Produkte)?

	Non, vous n'êtes pas prêt(e) à payer plus No, you are not ready to pay more Nein, Sie wären nicht bereit, mehr zu bezahlen		Oui, vous seriez prêt(e) à payer 5% de plus Yes, you would be ready to pay up to 5% more Ja, Sie wären bereit, bis zu 5 % mehr zu bezahlen		Oui, vous seriez prêt(e) à payer de 6 à 10% de plus Yes, you would be ready to pay 6 to 10% more Ja, Sie wären bereit, zwischen 6 % und 10 % mehr zu bezahlen		Oui, vous seriez prêt(e) à payer plus de 10% de plus Yes, you would be ready to pay more than 10% more Ja, Sie wären bereit, mehr als 10 % mehr zu bezahlen		NSP DK WN		Total 'Oui' Total 'Yes' Gesamt 'Ja'	
%	EB 82.1	Diff. EB 79.4	EB 82.1	Diff. EB 79.4	EB 82.1	Diff. EB 79.4	EB 82.1	Diff. EB 79.4	EB 82.1	Diff. EB 79.4	EB 82.1	Diff. EB 79.4
EU 28	**48**	*1*	**35**	*1*	**11**	*1*	**3**	*-1*	**3**	*-2*	**49**	*1*
BE	**39**	*0*	**41**	*-3*	**14**	*2*	**4**	*0*	**2**	*1*	**59**	*-1*
BG	**76**	*6*	**16**	*-3*	**2**	*0*	**0**	*0*	**6**	*-3*	**18**	*-3*
CZ	**63**	*3*	**28**	*-1*	**7**	*1*	**1**	*0*	**1**	*-3*	**36**	*0*
DK	**35**	*-1*	**37**	*0*	**17**	*0*	**8**	*0*	**3**	*1*	**62**	*0*
DE	**26**	*-4*	**40**	*2*	**24**	*3*	**6**	*-2*	**4**	*1*	**70**	*3*
EE	**61**	*-6*	**27**	*3*	**6**	*0*	**2**	*1*	**4**	*2*	**35**	*4*
IE	**47**	*1*	**41**	*7*	**8**	*-2*	**3**	*0*	**1**	*-6*	**52**	*5*
EL	**57**	*-5*	**32**	*2*	**7**	*2*	**3**	*2*	**1**	*-1*	**42**	*6*
ES	**52**	*0*	**35**	*2*	**8**	*1*	**2**	*0*	**3**	*-3*	**45**	*3*
FR	**46**	*-5*	**38**	*3*	**10**	*1*	**4**	*1*	**2**	*0*	**52**	*5*
HR	**51**	*15*	**40**	*-1*	**6**	*-7*	**2**	*-4*	**1**	*-3*	**48**	*-12*
IT	**64**	*12*	**28**	*-3*	**4**	*-4*	**1**	*0*	**3**	*-5*	**33**	*-7*
CY	**39**	*-6*	**44**	*5*	**11**	*4*	**3**	*3*	**3**	*-6*	**58**	*12*
LV	**72**	*2*	**24**	*0*	**2**	*0*	**1**	*0*	**1**	*-2*	**27**	*0*
LT	**69**	*3*	**27**	*1*	**2**	*-1*	**1**	*1*	**1**	*-4*	**30**	*1*
LU	**24**	*-1*	**47**	*-2*	**18**	*3*	**10**	*0*	**1**	*0*	**75**	*1*
HU	**71**	*5*	**23**	*-2*	**4**	*0*	**1**	*0*	**1**	*-3*	**28**	*-2*

SPECIAL EUROBAROMETER 2015

QB6

QB6.1. Dans quelle mesure êtes-vous d'accord ou pas d'accord avec chacune des propositions suivantes concernant la lutte contre la pauvreté dans les pays en développement ? (ROTATION)
En tant qu'individu, vous pouvez jouer un rôle dans la lutte contre la pauvreté dans les pays en développement

QB6.1. To what extent do you agree or disagree with each of the following statements regarding tackling poverty in developing countries? (ROTATE)
As an individual, you can play a role in tackling poverty in developing countries

QB6.1. Inwieweit stimmen Sie jeder der folgenden Aussagen zur Armutsbekämpfung in Entwicklungsländern zu oder nicht zu? (ROTIEREN)
Als Einzelperson können Sie eine Rolle bei der Bekämpfung von Armut in Entwicklungsländern spielen

	Tout à fait d'accord Totally agree Stimme voll und ganz zu		Plutôt d'accord Tend to agree Stimme eher zu		Plutôt pas d'accord Tend to disagree Stimme eher nicht zu		Pas du tout d'accord Totally disagree Stimme überhaupt nicht zu		NSP DK WN		Total 'D'accord' Total 'Agree' Gesamt 'Stimme zu'		Total 'Pas d'accord' Total 'Disagree' Gesamt 'Stimme nicht zu'	
%	EB 82.1	Diff. EB 79.4	EB 82.1	Diff. EB 79.4	EB 82.1	Diff. EB 79.4	EB 82.1	Diff. EB 79.4	EB 82.1	Diff. EB 79.4	EB 82.1	Diff. EB 79.4	EB 82.1	Diff. EB 79.4
EU 28	**13**	*0*	**37**	*-2*	**27**	*-1*	**18**	*2*	**5**	*1*	**50**	*-2*	**45**	*1*
BE	**11**	*-1*	**44**	*5*	**28**	*-5*	**15**	*0*	**2**	*1*	**55**	*4*	**43**	*-5*
BG	**4**	*3*	**13**	*4*	**17**	*-9*	**55**	*0*	**11**	*2*	**17**	*7*	**72**	*-9*
CZ	**5**	*-4*	**27**	*-14*	**35**	*3*	**30**	*16*	**3**	*-1*	**32**	*-18*	**65**	*19*
DK	**21**	*3*	**33**	*-9*	**26**	*-1*	**16**	*4*	**4**	*3*	**54**	*-6*	**42**	*3*
DE	**10**	*-2*	**33**	*0*	**35**	*1*	**17**	*-1*	**5**	*2*	**43**	*-2*	**52**	*0*
EE	**4**	*1*	**15**	*1*	**25**	*-8*	**46**	*-3*	**10**	*9*	**19**	*2*	**71**	*-11*
IE	**22**	*5*	**46**	*-2*	**21**	*2*	**7**	*-2*	**4**	*-3*	**68**	*3*	**28**	*0*
EL	**16**	*7*	**34**	*-1*	**27**	*-11*	**22**	*6*	**1**	*-1*	**50**	*6*	**49**	*-5*
ES	**21**	*0*	**40**	*-4*	**20**	*-1*	**15**	*7*	**4**	*-2*	**61**	*-4*	**35**	*6*
FR	**13**	*0*	**41**	*-2*	**24**	*1*	**17**	*-1*	**5**	*2*	**54**	*-2*	**41**	*0*
HR	**11**	*4*	**33**	*-1*	**30**	*-1*	**23**	*-2*	**3**	*0*	**44**	*3*	**53**	*-3*
IT	**9**	*-2*	**40**	*-6*	**26**	*-4*	**17**	*10*	**8**	*2*	**49**	*-8*	**43**	*6*
CY	**18**	*6*	**37**	*8*	**16**	*-9*	**26**	*-6*	**3**	*1*	**55**	*14*	**42**	*-15*
LV	**4**	*-1*	**20**	*-7*	**30**	*-3*	**40**	*9*	**6**	*2*	**24**	*-8*	**70**	*6*
LT	**6**	*-1*	**29**	*-4*	**26**	*-2*	**34**	*7*	**5**	*0*	**35**	*-5*	**60**	*5*
LU	**15**	*-5*	**49**	*4*	**24**	*-1*	**8**	*0*	**4**	*2*	**64**	*-1*	**32**	*-1*
HU	**11**	*7*	**19**	*-5*	**23**	*-7*	**43**	*4*	**4**	*1*	**30**	*2*	**66**	*-3*
MT	**14**	*0*	**52**	*13*	**16**	*-11*	**9**	*-2*	**9**	*0*	**66**	*13*	**25**	*-13*
NL	**21**	*4*	**34**	*-4*	**25**	*-1*	**16**	*-1*	**4**	*2*	**55**	*0*	**41**	*-2*
AT	**16**	*6*	**33**	*-7*	**29**	*-3*	**18**	*2*	**4**	*2*	**49**	*-1*	**47**	*-1*

IŠVADOS

Lietuvos rinka šviežių atogrąžų vaisių atžvilgiu yra palanki, aktyvi ir pelninga, šių produktų vartojimas auga. Lietuvoje taip pat didėja ir susidomėjimas įvairiais egzotiniais vaisiais. Jų kilmė – besivystančios šalys, todėl potenciali ekonominė terpė „sąžiningos prekybos“ principais tiekiamiems šviežiems tropiniams vaisiams egzistuoja.

Prekybos centrų ir importo bendrovių duomenimis, šiuo metu Lietuvoje „Fairtrade“ ženklu sertifikuoti bananai ir kiti vaisiai neparduodami, tačiau yra kitų šiai partnerystei priklausančių produktų.

„Sąžiningos prekybos“ partnerystės atžvilgiu visuomenės informuotumas auga lėtai, tačiau viena Lietuvos vartotojų dalis (apie 30 proc.) yra jautri besivystančių šalių gyventojų bei ūkininkų problemoms ir potencialiai galėtų būti pasiryžusi pirkti „sąžiningos prekybos“ produkciją bei skatinti jos principais vykdomą atogrąžų vaisių gavybą. Tai yra tie žmonės kurie į Eurobarometro klausimą “Ar sutiktumėte mokėti daugiau už produkciją tam, kad besivystančių šalių augintojai galėtų oriau gyventi?” atsakė teigiamai.

Per pastaruosius du dešimtmečius, Lietuva, kaip ir kitos dvi Baltijos šalys (Latvija ir Estija) patyrė sparčią mažmeninės maisto prekių prekybos sektoriaus plėtrą. Penki žymiausi mažmenininkai šalyje, daugiausiai Lietuvos įmonės, sudaro 80 proc. šiuolaikinės maisto prekių pardavimų rinkos šalyje.

Bananai yra antras dažniausiai valgomas vaisius šalyje, kurio vidutinis suvartojimas žmogui yra gerokai žemiau ES vidurkio (6.8 kg žmogui per metus). Bananų kaina vartotojui yra tokia pat žema kaip ir Vokietijoje (viena žemiausių Europoje) ir stabiliai augo nuo 2000 m. Didelis importo kainos skirtumas vis augo mažmenininkų naudai pastaraisiais metais, kadangi importo kaina krito iki 25% nuo 2007 m.; jos lygis siekia pusė mažmeninės kainos.

Šios tendencijos yra priešingos greitai augančiai produkcijai ir pragyvenimo išlaidoms bananus tiekiančiose šalyse, ypač Ekvadore ir Kosta Rikoje, kurios yra 2 pagrindinės bananus Lietuvai parduodančios kilmės šalys - žiūrėti šios ataskaitos dalis apie kilmės šalis dėl detalesnės informacijos.

INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. *Apklausa "Special Eurobarometer 421", 2015. Peržiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_421_en.pdf*
2. *"Association for Promoting Fairtrade in Finland" informacija www.fairtrade.lt*
3. *BASIC tyrimas "Banana Value Chain Research and Unfair Trading Practices", 2015. Peržiūrėta adresu: http://www.makefruitfair.org/wp-content/uploads/2015/11/banana_value_chain_research_FINAL_WEB.pdf*
4. *BASIC tyrimo papildymas: Banana value chains in Europe: 8 Countries synopsis, 2016.*
5. *BASIC tyrimas "Who's Got the Power? A study about Power Concentration and Unfair Trading Practices Agricultural supply chains", 2014 pp. 41-42. Peržiūrėta adresu: http://www.fairtrade-advocacy.org/images/Whos_got_the_power-full_report.pdf*
6. *Baltic International Centre for Economic Policy Studies (BICEPS) ataskaita "Competition in Baltic Grocery Markets" , 2006. Peržiūrėta adresu: http://www.biceps.org/assets/docs/izpetes-zinojumi/Competition_in_Baltic_Grocery_Retail_Markets.pdf*
7. *Europos Komisijos byla "Merger procedure - Case No COMP/M.7220 – Chiquita Brands International/Fyffes" , 2014 m. lapkritis. Peržiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m7220_20141003_20212_4073454_EN.pdf*
8. *Fairtrade International metų ataskaita 2013-2014. Peržiūrėta adresu: http://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/2013-14_AnnualReport_FairtradeIntl_web.pdf*
9. *Flanders tyrimas "Retail of food products in the Baltic States, Investment and Trade Market Survey", 2015.Peržiūrėta adresu: http://www.flandersinvestmentandtrade.com/export/sites/trade/files/market_studies/875150730102038/875150730102038_1.pdf*
10. *International Guide of Fair trade Labels, 2015 http://www.commercequitable.org/*
11. *LIETUVOS STABILUMO 2016 METŲ PROGRAMA, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 27 d. nutarimu Nr. 417, p. 6-10. Peržiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/sp2016_lithuania_lt.pdf*
12. *Lietuvos statistikos departamentas https://osp.stat.gov.lt/*
13. *13. Lietuvos vartotojų instituto informacija www.vartotojai.lt*
14. *Oficiali Susivienijimo Žali.LT internet svetainė www.zali.lt*
15. *Popluga D., Pilvere I., and Nipers A., Main development trends of grocery retail industry: case studies of Latvia, Lithuania and Estonia, April 2014*
16. *Projektas „Make Fruit Fair!" www.makefruitfair.org*
17. *"RAIT" tyrimo duomenys, 2015 m. lapkritis. Publikuota http://www.vz.lt/*
18. *Randy C. Ploetz, Angela Kay Kepler, Jeff Daniells, and Scot C. Nelson, 2007. Banana and plantain—an overview with emphasis on Pacific island cultivars, pp. 18. Peržiūrėta adresu: http://www.ctahr.hawaii.edu/sustainag/extn_pub/fruitpubs/Banana-plantain-overview.pdf*

19. *"Verslo žinių" portalas www.vz.lt*
20. *Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistema www.vic.lt*
21. *ŽŪMPRIS duomenys www.produktukainos.lt*

PRIEDAS NR. 1 – KAI KURIŲ VAISIŲ IMPORTAS Į LIETUVOS RESPUBLIKĄ 2014 M. IR 2015 M.

KAI KURIŲ VAISIŲ IMPORTAS Į LIETUVOS RESPUBLIKĄ 2014 m.	
Vaisiai	Kiekis, tonos
Kriaušės	109376462
Tikrieji apelsinai	38539050
Bananai (paprastieji)	**33963469**
Nektarinai	30533787
Kiti persikai	29575164
Valgomųjų vynuogių veislės	24570884
Arbūzai	24416805
Klementinos (clementines)	23706178
Kiviai	20427790
Persimonai	19128121
Tikrosios citrinos (Citrus limon, Citrus limonum)	14575361
Mandarinai ir vilkingai (wilkings)	14226493
Greipfrutai, įskaitant didžiuosius greipfrutus	12677007
Ananasai	**12032068**
Slyvos	8804762.4
Kiti melionai	6684825.6
Abrikosai	5067909.6
Gvajavos, mangai ir mangostaninės garcinijos	**4741754.5**
Bananai (plantains)	**3936454.8**
Kiti mandarinai	3644757
Kiti apelsinai	2718751
Žaliosios citrinos ir persinės citrinos	2125052.3

KAI KURIŲ VAISIŲ IMPORTAS Į LIETUVOS RESPUBLIKĄ 2015 m.	
Vaisiai	Kiekis, tonos
Kriaušės	162944219
Kiti persikai	86516076
Nektarinai	61259906
Bananai (paprastieji)	**41992263**
Tikrieji apelsinai	39071906
Kiviai	28219066
Arbūzai	23697697
Tikrosios citrinos (Citrus limon, Citrus limonum)	21438284
Klementinos (clementines)	21314376
Persimonai	18798105
Mandarinai ir vilkingai (wilkings)	17395033
Valgomųjų vynuogių veislės	17119465
Greipfrutai, įskaitant didžiuosius greipfrutus	9041950.6
Kiti melionai	5619089.8
Abrikosai	5200804
Bananai (plantains)	**4966423**
Slyvos	4448622.4
Kiti mandarinai	4320281
Ananasai	**4102128.9**
Kiti apelsinai	1913168
Gvajavos, mangai ir mangostaninės garcinijos	**1618771.5**
Žaliosios citrinos ir persinės citrinos	1179343.3

Tikrieji mandarinai	1281399.5
Monrealiai (monreales) ir likeriniai mandarinai	838572.3
Tamarindai, anakardžių obuoliai, ličiai, duonvaisiai, sapodilės, pasifloros, karambolos ir kertuočiai	378383.8
Kiti (citrinos)	299224.9
Tikrosios papajos	250155.9
Figos	91994.6
Dygiųjų slyvų vaisiai	1520

Tikrieji mandarinai	835825
Monrealiai (monreales) ir likeriniai mandarinai	539381
Kiti (citrinos)	212634.6
Dygiųjų slyvų vaisiai	138039.8
Tamarindai, anakardžių obuoliai, ličiai, duonvaisiai, sapodilės, pasifloros, karambolos ir kertuočiai	130051.5
Tikrosios papajos	56969.5
Figos	45042

Papildoma informacija apie rodiklius:

Importas (KN4, KN8)

Atnaujintas: 2016-04-08

Kito atnaujinimo data: 2016-05-10

Organizacija: Lietuvos statistikos departamentas

Papildoma informacija apie dimensijas

Kombinuotoji nomenklatūra

08031010 --Švieži - Kodas galiojo: 2012; 2013; 2014; 2015; 2016

08039010 --Švieži - Kodas galiojo: 2012; 2013; 2014; 2015; 2016

08051020 --Tikrieji apelsinai, švieži - Kodas galiojo: 2005; 2006; 2007; 2008; 2009; 2010; 2011; 2012; 2013; 2014; 2015; 2016

08083090 --Kitos - Kodas galiojo: 2012; 2013; 2014; 2015; 2016

08103010 --Juodieji serbentai - Kodas galiojo: 2004; 2005; 2006; 2012; 2013; 2014; 2015; 2016

08103030 --Raudonieji serbentai - Kodas galiojo: 2004; 2005; 2006; 2012; 2013; 2014; 2015; 2016

08103090 --Kiti - Kodas galiojo: 2004; 2005; 2006; 2012; 2013; 2014; 2015; 2016

08107000 --Persimonai - Kodas galiojo: 2012; 2013; 2014; 2015; 2016

08109020 --Tamarindai, anakardžių obuoliai, ličiai, duonvaisiai, sapodilės, pasifloros, karambolos ir kertuočiai - Kodas galiojo: 2008; 2009; 2010; 2011; 2012; 2013; 2014; 2015; 2016

PRIEDAS NR. 2 – BANANŲ IR ANANASŲ IMPORTAS PAGAL KILMĖS ŠALĮ NUO 2005 M. IKI 2015 M.

BANANŲ (paprastieji bananai, kiti bananai) Importas (pagal kilmės šalį) pagal KN prekes ir valstybes 2005-2015

KN	Importas	
	Kiekis, tonos	
2005 m. I-IV ketv.		
08030019 Kiti bananai	**26624.3**	**13444.9**
EC Ekvadoras	20011.4	9002.9
PA Panama	3825.5	3033.1
CR Kosta Rika	1497.1	901.8
CO Kolumbija	1202.4	453.2
HN Hondūras	36.7	16.9
ZA Pietų Afrika	28.5	24.4
SR Surinamas	19.6	10.1
2006 m. I-IV ketv.		
08030019 Kiti bananai	**20208.9**	**12882.4**
EC Ekvadoras	10198.5	6511.1
PA Panama	5055.4	3253.4
CO Kolumbija	2547.4	1600.4
CR Kosta Rika	1685.5	1055.7
CM Kamerūnas	188.5	130.4
CI Dramblio Kaulo Krantas	166.5	130.0
GH Gana	163.6	74.2
DO Dominikos Respublika	62.7	36.3
GT Gvatemala	41.8	26.6
ES Ispanija	31.4	21.4
CF Centrinės Afrikos Respublika	20.9	14.6
PL Lenkija	20.1	12.1
DE Vokietija	20.0	11.0
2007 m. I-IV ketv.		
08030019 Kiti bananai	**20860.7**	**14588.8**
EC Ekvadoras	7535.7	4906.3
PA Panama	7178.3	5159.0
CO Kolumbija	3298.6	2472.6

CR Kosta Rika	1267.2	911.6
CM Kamerūnas	797.9	565.7
GH Gana	441.6	364.4
SR Surinamas	126.7	77.3
CI Dramblio Kaulo Krantas	86.1	64.7
MX Meksika	72.4	32.1
NL Nyderlandai	21.6	10.8
DE Vokietija	20.9	14.4
2008 m. I-IV ketv.		
08030019 Kiti bananai	**25428.3**	**17339.8**
EC Ekvadoras	9294.7	6028.8
CO Kolumbija	6231.7	4368.3
PA Panama	3443.5	2400.4
CR Kosta Rika	2185.3	1516.5
CI Dramblio Kaulo Krantas	1613.2	1102.5
CM Kamerūnas	1414.7	1091.1
SR Surinamas	542.3	364.3
GH Gana	501.5	330.0
DM Dominika	43.1	29.6
DE Vokietija	41.8	35.1
PH Filipinai	40.7	31.7
DO Dominikos Respublika	37.4	17.5
HN Hondūras	20.7	13.3
2009 m. I-IV ketv.		
08030019 Kiti bananai	**27219.1**	**18228.5**
CO Kolumbija	8193.1	5862.5
EC Ekvadoras	6633.6	4092.0
CR Kosta Rika	4460.1	3215.2
PA Panama	3515.5	2403.9
SR Surinamas	1754.7	956.8
FR Prancūzija	937.7	532.5
MX Meksika	418.6	313.1
CI Dramblio Kaulo Krantas	351.4	232.0
GH Gana	313.5	180.3

CM Kamerūnas	241.6	158.6
DO Dominikos Respublika	104.2	76.2
TF Prancūzijos Pietų sritys	90.9	49.4
DM Dominika	64.7	42.0
DE Vokietija	42.6	38.9
ES Ispanija	41.8	33.6
BE Belgija	22.0	17.7
2010 m. I-IV ketv.		
08030019 Kiti bananai	**30309.1**	**20433.2**
EC Ekvadoras	7881.0	5055.0
CO Kolumbija	6980.0	4996.8
CR Kosta Rika	6569.9	4658.9
CI Dramblio Kaulo Krantas	2861.2	1945.6
PA Panama	1794.7	1244.4
FR Prancūzija	1156.7	513.3
SR Surinamas	991.9	592.0
GH Gana	753.2	527.3
CM Kamerūnas	480.3	282.9
BR Brazilija	149.5	103.0
DO Dominikos Respublika	139.2	120.8
LV Latvija	138.4	91.9
HN Hondūras	116.5	102.0
BE Belgija	63.1	41.9
TF Prancūzijos Pietų sritys	63.0	45.4
MX Meksika	60.7	34.7
ZA Pietų Afrika	26.2	19.2
PL Lenkija	21.0	16.5
CF Centrinės Afrikos Respublika	20.9	16.5
CL Čilė	18.1	14.1
2011 m. I-IV ketv.		
08030019 Kiti bananai	**30100.8**	**17788.1**
EC Ekvadoras	15131.3	8165.9
CR Kosta Rika	3469.8	2026.0
CO Kolumbija	3026.6	1985.5

FR Prancūzija	2589.8	1605.6
BR Brazilija	1352.1	839.3
CI Dramblio Kaulo Krantas	1345.1	1160.1
CM Kamerūnas	891.0	571.6
SR Surinamas	649.1	330.1
DO Dominikos Respublika	428.4	223.0
PA Panama	352.1	259.6
GT Gvatemala	249.8	133.4
HN Hondūras	175.2	114.9
LV Latvija	138.5	137.2
ES Ispanija	80.2	70.7
GH Gana	56.3	49.7
MX Meksika	42.3	16.7
ZA Pietų Afrika	29.2	21.1
BE Belgija	21.6	22.2
NL Nyderlandai	20.9	16.3
TR Turkija	19.0	18.5
2012 m. I-IV ketv.		
08039010 Kiti bananai	**25622.5**	**18396.8**
EC Ekvadoras	5970.1	3945.5
CR Kosta Rika	4344.7	3382.1
FR Prancūzija	4090.9	2823.6
CO Kolumbija	3297.0	2425.3
BR Brazilija	3084.5	2457.8
CI Dramblio Kaulo Krantas	1640.0	1190.9
CM Kamerūnas	1116.4	832.7
SR Surinamas	874.4	594.0
DO Dominikos Respublika	789.9	446.0
DM Dominika	101.3	72.4
MR Mauritanija	62.1	38.1
PE Peru	61.5	32.2
PA Panama	61.2	50.6
LV Latvija	57.7	48.8
GH Gana	26.1	21.7

CL Čilė	20.9	15.9
DE Vokietija	20.9	16.0
2013 m. I-IV ketv.		
08039010 Kiti bananai	**30013.7**	**19839.1**
EC Ekvadoras	10739.7	6618.8
FR Prancūzija	5554.4	3697.4
CR Kosta Rika	4946.7	3706.1
CO Kolumbija	3264.4	2397.6
MX Meksika	1427.7	816.6
BR Brazilija	903.5	656.4
PA Panama	876.1	580.3
CM Kamerūnas	770.0	493.0
DO Dominikos Respublika	549.5	267.1
CI Dramblio Kaulo Krantas	484.1	302.4
SR Surinamas	254.6	155.3
GH Gana	81.2	38.4
PE Peru	58.8	29.2
PH Filipinai	57.7	46.5
LV Latvija	32.4	27.0
2014 m. I-IV ketv.		
08039010 Kiti bananai	**33963.5**	**22730.5**
EC Ekvadoras	15679.0	10411.6
CR Kosta Rika	5528.9	3329.1
FR Prancūzija	4699.2	3060.8
LV Latvija	2292.5	1878.1
CO Kolumbija	2081.3	1619.4
PA Panama	880.1	730.2
MX Meksika	866.7	452.5
CM Kamerūnas	639.4	434.7
SR Surinamas	402.3	247.3
BR Brazilija	295.7	191.1
CI Dramblio Kaulo Krantas	292.8	195.2
DO Dominikos Respublika	201.4	117.5
GT Gvatemala	46.0	31.2

PE Peru	19.1	11.7
2015 m. I-IV ketv.		
08039010 Kiti bananai	**41992.3**	**27775.6**
CR Kosta Rika	12946.2	7676.9
EC Ekvadoras	12275.7	8549.0
FR Prancūzija	5830.2	3597.1
LV Latvija	3411.8	2770.6
CO Kolumbija	3041.6	1940.7
PA Panama	609.8	603.0
MX Meksika	596.5	404.6
NI Nikaragva	534.1	334.9
NL Nyderlandai	533.8	376.5
BE Belgija	415.8	341.7
CM Kamerūnas	400.4	309.6
CI Dramblio Kaulo Krantas	288.1	195.0
DO Dominikos Respublika	284.2	156.6
PL Lenkija	209.5	140.6
SR Surinamas	175.9	84.0
GT Gvatemala	157.6	110.0
ES Ispanija	99.1	64.9
BR Brazilija	61.7	52.4
PE Peru	58.0	24.7
GH Gana	42.6	26.8

ANANASŲ Importas (pagal kilmės šalį) pagal KN prekes ir valstybes 2005-2015

KN	Importas	
	Kiekis, tonos	Vertė (tūkst. Eurų)
2005 m. I-IV ketv.		
08043000 Ananasai	**995.9**	**790.1**
CR Kosta Rika	492.7	379.1
CI Dramblio Kaulo Krantas	220.5	174.9
HN Hondūras	118.2	74.9
TH Tailandas	49.3	60.9

PA Panama	47.2	31.2
GH Gana	20.0	15.9
EC Ekvadoras	15.3	14.2
2006 m. I-IV ketv.		
08043000 Ananasai	**1921.0**	**1506.5**
CR Kosta Rika	1216.2	925.4
CI Dramblio Kaulo Krantas	190.2	163.0
PA Panama	154.8	127.5
HN Hondūras	130.3	85.9
EC Ekvadoras	52.5	49.3
GH Gana	42.6	28.7
NL Nyderlandai	37.1	33.9
GT Gvatemala	36.4	26.0
BR Brazilija	26.4	29.8
TH Tailandas	16.0	15.5
US Jungtinės Valstijos	10.8	12.7
2007 m. I-IV ketv.		
08043000 Ananasai	**2143.6**	**1690.0**
CR Kosta Rika	1137.4	867.5
HN Hondūras	274.3	208.3
EC Ekvadoras	250.5	221.8
PA Panama	219.3	158.3
NL Nyderlandai	100.3	88.0
ES Ispanija	48.9	45.5
CI Dramblio Kaulo Krantas	31.4	30.4
TH Tailandas	19.6	15.3
BR Brazilija	15.1	13.5
GH Gana	14.8	9.1
US Jungtinės Valstijos	10.3	9.4
2008 m. I-IV ketv.		
08043000 Ananasai	**6788.8**	**6045.8**
CR Kosta Rika	4527.0	3902.0
PA Panama	728.1	681.3
CI Dramblio Kaulo Krantas	366.0	300.2

CO Kolumbija	331.6	317.2
BR Brazilija	245.3	238.2
NL Nyderlandai	180.1	141.5
HN Hondūras	99.0	71.3
ZA Pietų Afrika	74.8	143.7
EC Ekvadoras	70.2	51.3
BE Belgija	62.1	84.1
CL Čilė	21.9	19.1
ES Ispanija	21.9	17.5
MU Mauricijus	15.3	36.5
2009 m. I-IV ketv.		
08043000 Ananasai	**7098.8**	**5827.0**
CR Kosta Rika	4595.3	3615.1
PA Panama	873.9	759.8
CI Dramblio Kaulo Krantas	364.2	294.1
EC Ekvadoras	274.5	191.7
CL Čilė	199.9	153.4
BR Brazilija	169.7	161.8
CO Kolumbija	168.2	151.9
NL Nyderlandai	151.8	123.7
ES Ispanija	126.8	129.7
ZA Pietų Afrika	42.9	106.9
BE Belgija	27.3	31.4
HN Hondūras	21.1	13.4
MU Mauricijus	17.0	36.9
IT Italija	13.1	9.9
GH Gana	12.7	9.4
IL Izraelis	10.5	9.3
2010 m. I-IV ketv.		
08043000 Ananasai	**12685.2**	**11190.1**
CR Kosta Rika	9611.1	8089.8
PA Panama	1737.2	1573.6
CI Dramblio Kaulo Krantas	510.8	465.4

EC Ekvadoras	133.7	111.5
ZA Pietų Afrika	133.7	361.4
NL Nyderlandai	110.8	93.5
CO Kolumbija	95.2	104.7
ES Ispanija	91.9	91.3
BR Brazilija	68.4	51.0
MU Mauricijus	45.1	101.6
CN Kinija	38.1	33.5
IT Italija	23.5	22.7
GH Gana	20.4	15.6
HN Hondūras	11.9	10.0
2011 m. I-IV ketv.		
08043000 Ananasai	**15204.7**	**12720.6**
CR Kosta Rika	12379.0	10006.6
PA Panama	1817.8	1529.4
CI Dramblio Kaulo Krantas	456.6	401.1
NL Nyderlandai	103.2	72.8
ZA Pietų Afrika	91.0	269.8
MU Mauricijus	44.8	139.4
HN Hondūras	34.2	27.9
GH Gana	33.7	32.7
CO Kolumbija	31.4	25.4
CL Čilė	30.5	24.0
DO Dominikos Respublika	29.4	26.8
ES Ispanija	23.7	21.4
EC Ekvadoras	20.5	17.4
RU Rusija	19.5	12.7
BR Brazilija	15.0	18.1
CM Kamerūnas	15.0	12.4
PN Pitkernas	9.6	8.8
2012 m. I-IV ketv.		
08043000 Ananasai	**19283.7**	**15525.3**
CR Kosta Rika	15530.2	12062.2
PA Panama	2460.5	1989.4

CI Dramblio Kaulo Krantas	298.6	230.6
GH Gana	274.0	192.4
ZA Pietų Afrika	228.1	413.7
MU Mauricijus	81.6	267.6
NL Nyderlandai	72.3	44.8
CO Kolumbija	60.0	47.3
EC Ekvadoras	52.6	30.9
DO Dominikos Respublika	45.9	38.6
HN Hondūras	34.5	23.3
ES Ispanija	28.3	32.8
GN Gvinėja	22.5	13.3
BR Brazilija	21.7	21.0
TH Tailandas	18.2	28.5
IL Izraelis	14.3	12.0
CL Čilė	11.8	9.2
FR Prancūzija	8.8	41.8
2013 m. I-IV ketv.		
08043000 Ananasai	**18131.0**	**15723.9**
CR Kosta Rika	15729.9	13174.6
PA Panama	1617.4	1433.9
CI Dramblio Kaulo Krantas	207.4	161.7
ZA Pietų Afrika	147.2	288.4
MU Mauricijus	92.3	289.8
NL Nyderlandai	53.0	36.7
ES Ispanija	45.2	25.3
GH Gana	33.6	33.0
HN Hondūras	33.1	27.5
CO Kolumbija	23.7	23.4
IT Italija	22.9	15.6
CM Kamerūnas	21.8	49.3
EC Ekvadoras	21.1	14.3
MA Marokas	19.7	17.7
FR Prancūzija	13.3	28.6
BR Brazilija	8.6	15.7

2014 m. I-IV ketv.		
08043000 Ananasai	**12032.1**	**9448.9**
CR Kosta Rika	10234.1	7745.7
PA Panama	743.2	554.8
BE Belgija	210.2	149.1
LV Latvija	178.2	147.6
ES Ispanija	104.8	101.5
NL Nyderlandai	83.5	60.5
ZA Pietų Afrika	75.5	142.7
MA Marokas	68.6	48.0
MU Mauricijus	60.6	170.9
GH Gana	48.5	36.2
TR Turkija	41.2	32.2
CM Kamerūnas	29.2	61.2
CO Kolumbija	27.6	20.9
BJ Beninas	27.0	50.7
CI Dramblio Kaulo Krantas	19.0	14.8
DO Dominikos Respublika	15.0	7.8
BR Brazilija	10.1	12.7
CL Čilė	10.0	4.9
FR Prancūzija	9.1	31.0
2015 m. I-IV ketv.		
08043000 Ananasai	**4102.1**	**3141.0**
CR Kosta Rika	2883.9	2296.8
QU Nenurodytos šalys ir teritorijos	750.7	414.9
PA Panama	158.8	127.8
NL Nyderlandai	96.9	83.1
ES Ispanija	27.9	61.4
LV Latvija	21.8	17.1
BJ Beninas	18.5	3.1
GH Gana	17.0	14.0
BR Brazilija	16.8	17.2
BE Belgija	16.7	22.3
CM Kamerūnas	15.8	5.4

MU Mauricijus	15.0	15.3
MA Marokas	12.9	10.7
BY Baltarusija	10.3	5.9